ШТОТЫДНЁВАЯ ГАЗЕТА ДЛЯ СУАЙЧЫННІКАЎ ЗА МЕЖАМІ БАЦЬКАЎШЧЫНЫ

Голас Радзімы

№ 21 (2319) 27 мая 1993 г. Выдаецца з 1955 г.

ДА 110-годдзя З ДНЯ НАРАДЖЭННЯ Янкі МАЎРА

Янка МАЎР сярод дзяцей.

(Фотарэпартаж, прысвечаны 110-й гада... з дня нараджэння пісьменніка, змешчаны на 6-й стар.).

Імя доктара Міадрага СІБІНАВІЧА (1937 г.н.) вядомае ў славістычных колах не толькі былой СФРЮ. Прафесар амаль з трыццацігадовым стажам, загадчык кафедры і прарэктар універсітэта, старшыня рэспубліканскай Асветнай рады, спецыяліст па гісторыі славянскіх літаратур і міжлітаратурных сувязях, шырока прызнаны тэарэтык і практык мастацкага перакладу, аўтар даследаванняў "Лермантаў у сербскай літаратуры", "Арыгінал і пераклад (Уводзіны ў гісторыю і тэорыю перакладчыцкай справы)", "Новы арыгінал", "Яўгеній Анегін" Аляксандра Пушкіна", "Паэтыка і паэзія...", адзін з заснавальнікаў і рэдактар часопіса "Літаратурная гісторыя", галоўны рэдактар часопіса "Жывыя мовы", старшыня Саюза перакладчыкаў Сербіі -- вось далёка не поўны пералік таго, чым займаўся і якія здабыткі меў гэты руплівец на ніве збліжэння культур, народаў. Таму не выпадковасць, што згаданыя інтарэсы так ці інакш вялі да нашай літаратуры. Аднак важна: гэта не дотык мімаходзь. Прафесар Сібінавіч па-сапраўднаму захапіўся перакладамі беларускай паэзіі, у выніку чаго была падрыхтавана цікавая анталогія, а да яе грунтоўны артыкул-пасляслоўе. У сувязі з вядомымі падзеямі выданне затрымліваецца. А нам тым часам не без карысці будзе знаёмства з артыкулам (які, праўда, па аб'ектыўных прычынах тут даецца ў фрагменце), прынамсі, каб ведаць прафесійны пагляд "з боку".

Іван ЧАРОТА.

БЕЛАЯ МУЗЫКА БЕЛ..РУСКАЙ ПАЭЗІІ

(...) Дзесяцім...ённы народ, беларусы на ...ягу стагоддзяў былі пад ...мі колькасна і арганізацыйна моцных структур -- рэлігійнай каталіцкай, дзяржаўных польскай, расійскай і савецкай. І несправядліва і недакладна, бадай, ігнараваць, што пры гэтым беларуская культура ў нейкіх адносінах мела станоўчыя ўплывы. Аднак, без сумнення, такое гістарычнае становішча абумоўлівала своеасаблівы працэс развіцця літаратуры, вызначала свае канстанты ў тэмах, матывах, адпаведныя эстэтычныя падыходы.

Усё гэта выразна прасочваецца на змесце анталогіі, якую атрымлівае наш чытач. А канкрэтна: што пісьмовая паэзія ў дакладным сэнсе ўласціва беларускай літаратуры даўней, як рускай, дзе яе пачатак звязваюць з XVII стагоддзем; што ў беларускай літаратуры пры кантактах з польскай раней за рускую праяўляюцца рысы паэтыкі барока (звернем увагу на верш Андрэя Рымшы "На... гербы... Льва Сапегі", які змяшчае анталогія); гэтаксама і далейшы працэс развіцця паэзіі быў лагічным вынікам стану беларускага народа ў той ці іншы час. З сярэдзіны XVII да канца XVIII стагоддзя пад жорсткім уціскам паланізацыі і каталіцызацыі ўласна беларуская літаратура амаль што замірае. Пасля далучэння да Расіі (1772), а дакладней, з першых дзесяцігоддзяў XIX стагоддзя, заўважаецца адраджэнне літаратурнага працэсу: у першай палове XIX стагоддзя, напрыклад, з'яўляюцца парадыйна-сатырычныя паэмы "Тарас на Парнасе" і "Энеіда навыварат". З сярэдзіны XIX стагоддзя, верагодна, не без сувязі

(Заканчэнне на 7-й стар.).

ОПЕРА, ЯКУЮ ЧАКАЛІ

"КНЯЗЬ НАВАГРАДСКІ" АНДРЭЯ БАНДАРЭНКІ Ў ВЯЛІКІМ АКАДЭМІЧНЫМ ТЭАТРЫ БЕЛАРУСІ

Вытокі беларускай дзяржаўнасці, пачатак утварэння Вялікага Княства Літоўскага са сталіцай у Навагрудку; процістаянне паганскіх звычаяў ды новай веры -- праваслаўнай; драматызм чалавечых стасункаў на паваротах гісторыі; "кулуары ўлады", ахвярнасць, любоў...

Пагадзіцеся, багатую спажыву для роздуму дае новы твор, ажыццёўлены на сцэне Дзяржаўнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Беларусі ў сёлетнім сезоне. Два гады рыхтавалася гэта прэм"ера. Два гады чакала наша грамадскасць выніку працы стваральнікаў "Князя Наваградскага" -- "найбольш беларускай эпічнай оперы", як вызначыў потым хтосьці з музыказнаўцаў. Яе першы паказ прайшоў з небывалым для нацыянальных музычна-тэатральных твораў аншлагам і гледацкім поспехам. А сярод спецыялістаў пачаліся зацікаўленыя і досыць гарачыя дыскусіі -- гэтак заўсёды бывае, калі ў мастацтве нараджаецца сапраўдная, сур"ёзная і неадназначная з"ява.

Ініцыятыва стварэння оперы належыць Міністэрству культуры Беларусі, адсюль зыходзілі і прапановы канкрэтнага складу творчай групы, а найперш, зразумела, -- кампазітара. Для Андрэя Бандарэнкі, аўтара маладога, але вядомага сваімі мастацкімі дасягненнямі і ў камернай музыцы, і асабліва ў харавой, "Князь Наваградскі" стаўся дэбютам у оперным жанры. Дэбютавала ў оперы і Вольга Іпатава -- вядомы і рознабаковы

(Заканчэнне на 7-й стар.).

АНОНС

З наступнага нумара мы пачынаем друкаваць нарыс Лідзіі САВІК, прысвечаны жыццю і вялікай навуковай працы Барыса КІТА. Апынуўшыся пасля вайны за межамі Бацькаўшчыны, ён унёс важкі ўклад у развіццё сусветнай касманаўтыкі, ніколі не забываў Беларусь, імкнуўся служыць ёй і быць карысным.

ПАДЗЕІ ЛЮДЗІ ФАКТЫ

ДА З'ЕЗДА БЕЛАРУСАЎ СВЕТУ

АСНОЎНЫ ДАКЛАД

На пасяджэнні рэдакцыйнай камісіі рабочай группы па падрыхтоўцы першага З'езда беларусаў свету вызначана назва асноўнага даклада, які прагучыць на гэтым форуме, -- "Нацыянальная ідэя і адбудова беларускай дзяржаўнасці". Да ўдзелу ў яго напісанні запрошаны вядомыя дзеячы сучаснага беларускага адраджэння, у тым ліку нашы суайчыннікі з-за мяжы. Узначальвае камісію па падрыхтоўцы даклада сябра Рады Згуртавання беларусаў свету "Бацькаўшчына" доктар мастацтвазнаўства Анатоль Сабалеўскі.

Вызначаны таксама вядучыя "круглых сталоў", якія будуць дзейнічаць у рамках з'езда. Усяго іх плануецца чатыры -- "Беларуская дзяржаўнасць", "Беларуская гаспадарка і прадпрымальніцтва", "Беларуская культура", "Беларуская дыяспара". Мяркуецца, што сярод выніковых дакументаў будуць звароты да беларускага народа і ўрада рэспублікі.

МАРКІ, ВЫМПЕЛЫ, ВЫДАТКІ

На чарговым пасяджэнні аргкамітэта першага З'езда беларусаў свету зацверджаны эскізы маркі і вымпелаў, якія плануецца выпусціць да гэтага форуму.

Паводле звестак БелаПАН, маркі будуць друкавацца ў Расіі тыражом некалькі соцень тысяч экземпляраў і будуць мець выяву Ефрасінні Полацкай на фоне зямнога шара. Спецгашэнне іх аргкамітэт збіраецца правесці ў дні з'езда беларусаў свету.

Агульныя ж выдаткі на правядзенне першага З'езда беларусаў свету складуць каля 90 мільёнаў рублёў. Пэўную суму на гэтыя мэты выдзеліць Згуртаванне беларусаў свету "Бацькаўшчына", 60 мільёнаў, магчыма, -- урад рэспублікі. Спадзяецца аргкамітэт і на дапамогу камерцыйных структур. Іх ахвяраванні прымаюцца на разліковы рахунак "Бацькаўшчыны" N 700307 код 795 у камерцыйным банку "Беларусь" горада Мінска.

СЕЛЕКЦЫЯ

На эксперыментальнай базе Палескай доследна-меліярацыйнай станцыі ў Лунінецкім раёне вырошчваюць элітныя сарты бульбы для гаспадарак вобласці. Атрыманы мерыстэмным метадам аздароўлены матэрыял, што паступае з Беларускага навукова-даследчага інстытута бульбаводства, тут размнажаюць для раяніравання. Лепш за іншых адаптуюцца сарты "аксаміт", "посвіт", "явар".

НА ЗДЫМКУ: у цяпліцы гаспадаркі загадчыца лабараторыі мікракланіраванага размнажэння бульбы Марыя МАЦЮШЭНКА (злева) і тэхнік-лабарант Любоў ЛОСІЧ.

З ВІЛЕНШЧЫНЫ

ПАД ПАГРОЗАЙ ЗАКРЫЦЦЯ

Адзіная ў Літве беларуская вышэйшая школа -- аддзяленне беларускай мовы і літаратуры ў Віленскім педагагічным універсітэце -- дзейнічае ўжо два гады. Але сёлета новага набору студэнтаў не будзе. Так пастанавілі ў Міністэрстве культуры і асветы Літвы, якое фінансуе педуніверсітэт. Адсюль паступіла ўказанне беларускае аддзяленне закрыць, а для тых, хто хоча вучыцца па-беларуску, пакінуць спецыялізацыю "беларуская мова і літаратура" на рускім аддзяленні. Прычына называецца адна -- няхватка грошай. Сенат педуніверсітэта зацвердзіў рэкамендацыю міністэрства, а пытанне беларускага аддзялення пакінуў адкрытым: маўляў, калі самі знойдзеце грошы -- аддзяленне будзе.

> *"Спад вытворчасці шагнуў за 20 працэнтаў, а аб эканоміі ніхто не думае, нарошчваем апарат: Камітэт па энергазберажэнню, Камітэт па каштоўных металах, Антыманапольны камітэт, Камітэт па каштоўных паперах, Камітэт па справах моладзі, Камітэт па архівах і справаводству, Камітэт па фармацэўтыі, Камітэт па сацыяльнай абароне ваеннаслужачых і г.д. і да т.п. Вось далёка не поўны пералік структур, створаных за апошні год, як быццам міністэрстваў мала. Расце піраміда бюракратыі на загрыўку ў рабацягі, і ўсім выдзяляюцца машыны, памяшканні, арганізуюцца замежныя камандзіроўкі. Бюджэту не хапае, таму што чыноўніку патрэбен хлеб з маслам, а прадпрыемствы задушаны падаткамі, на 1 рубель прадукцыі не ва ўсіх застаецца і 12 капеек, але гэта не бяда -- надрукуем. Значыць, інфляцыя, значыць, амартызацыя ператвараецца ў фікцыю, старэе вытворчасць, ідзе неканкурэнтаздольная прадукцыя".*
>
> *Віталь МАЛАШКА, народны дэпутат Рэспублікі Беларусь.*

ЛІСТ НАСТАЎНІКАЎ

СПЫНІЦЬ АНТЫБЕЛАРУСКУЮ КАМПАНІЮ

"Мы, як ніхто іншы, ведаем усю складанасць сітуацыі з роднай мовай. Ведаем і тое, што мы, беларусы, ніколі самохаць ад роднага не адмаўляліся. Гэта рознага кшталту прыблуды даводзілі нам, што мы нічога свайго [illegible] мелі: ні мовы, ні гісторыі, ні дзяржаўнасці. [illegible] досыць спяваць нам салодкія песні. Пра свае справы мы будзем гаварыць самі. І таму мы рашуча патрабуем спыніць ганебную антыбеларускую кампанію і выступленні супраць нашай беларускай мовы".

З лістом, адкуль узяты гэтыя словы, звярнуліся ў Вярхоўны Савет Беларусі слухачы к[illegible] павышэння кваліфікацыі настаўнікаў. Яны [illegible]рабуюць ад народных дэпутатаў абараніць беларускую мову ў Беларусі, лічачы яе адзінай дзяржаўнай.

ВЕСТКІ АДУСЮЛЬ

СТВОРАНЫ Дзяржаўны сакратарыят па справах тэрыторый, які дзейнічае ў структуры Савета Міністраў Беларусі. Яго задачы -- удасканаленне дзяржаўнага кіравання на рэспубліканскім і тэрытарыяльным узроўнях, каардынацыя дзейнасці галін і тэрыторый, распрацоўка і забеспячэнне выканання сацыяльна-эканамічных праграм

МІНСКІ цэнтр Харэ Крышна актыўна ўзяўся за пераклад ведычнай літаратуры на беларускую мову. У Швецыі выдадзена ў перакладзе з англійскай на беларускую кніга "Дасканалыя пытанні -- дасканалыя адказы". Гэта гутаркі і каментарыі заснавальніка Міжнароднага руху Свядомасці Крышны.

НА ТЭРМІНОВУЮ службу ў Беларускае войска сёлета трэба прызваць 16 400 юнакоў. З гэтай колькасці 11 700 -- ва ўзброеныя сілы, астатнія ў памежныя, унутраныя, чыгуначныя, у часці і падраздзяленні ўрадавай сувязі і грамадзянскай абароны. На сённяшні дзень каля 2,5 тысячы юнакоў на прызыўныя пункты не з"явіліся.

КАБ ВЫЖЫЦЬ ва ўмовах дзікага рынку, Магілёўскі тэатр драмы імя Дуніна-Марцінкевіча, што ў Бабруйску, вырашыў спалучыць мастацтва з камерцыяй. У будынку, дзе павінен панаваць толькі дух Мельпамены, адкрылася казіно. Здадзенае ў арэнду дзялкам ад ігральнага бізнесу памяшканне прыносіць штомесяц 200 тысяч рублёў.

НЯДАЎНА амаль усе газеты Мінска паведамілі пра цікавую прэм"еру ў тэатры імя Янкі Купалы -- спектакль "Дзе пісталет, мама?.." па п"есе амерыканскага драматурга Маршы Норман. Пасля заканчэння трэцяга прэм"ернага паказу спектакля артыстам апладзіравалі ў зале ... усяго 15 гледачоў.

ПАМЯТНЫМ знакам -- вялікім каменем з надпісам -- ушанавалі землякі заслугі Сцяпана Некрашэвіча.

Устаноўлены ён у вёсцы Данілаўка Светлагорскага раёна, на радзіме аднаго з заснавальнікаў Інбелкульта, рэпрэсіраванага ў 1937 годзе. Сёлета адзначаецца 110-годдзе з дня нараджэння акадэміка С.Некрашэвіча.

ІМ НЕ ПАТРЭБНА НАША АДРАДЖЭННЕ

ЗВАРОТ

МІНСКАЙ ГАРАДСКОЙ РАДЫ ТАВАРЫСТВА БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ ІМЯ Ф. СКАРЫНЫ ДА ВЯРХОЎНАГА САВЕТА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

У апошні час, напярэдадні чарговай XII (майскай) сесіі Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь, на якой маюць быць разгледжанымі найважнейшыя пытанні аб прыняцці Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь і аб усенародным рэферэндуме, якія ўжо ў бліжэйшы час павінны вызначыць галоўны накірунак развіцця нашай рэспублікі, а разам з ім -- і лёс беларускага народа, на старонках шматлікай афіцыйнай рускамоўнай і пракамуністычна настроенай прэсы і ў іншых сродках масавай інфармацыі, у афіцыйных вусных прамовах некаторых кіруючых асоб усё шырэй распаўсюджваюцца беспадстаўныя патрабаванні аб пераглядзе Закона аб мовах у Рэспубліцы Беларусь з мэтай прыняцця ў якасці дзяржаўных дзвюх моў -- беларускай і рускай. Асабліва прыкра тое, што такія заяўленні гучаць з вуснаў асоб, надзеленых вышэйшай выканаўчай уладай і якія павінны былі б у першую чаргу клапаціцца аб выкананні дзяржаўных Законаў, прынятых вышэйшым органам заканадаўчай улады -- Вярхоўным Саветам, як гэта, напрыклад, мела месца з боку Старшыні Савета Міністраў сп. Кебіча В.Ф. падчас яго наведання Брэсцкай вобласці.

Трэба адзначыць, што найбольш свядомая частка нашага грамадства незалежна ад нацыянальнай прыналежнасці, найбольш патрыятычна настроеныя людзі ў адносінах да сваёй Бацькаўшчыны добра разумеюць, што прыняцце дзяржаўнага двухмоўя самым дрэнным чынам адаб'ецца на стане роднай беларускай мовы, якая на сённяшні дзень знаходзіцца, на жаль, у вялікім заняпадзе (палітыка дэнацыяналізацыі і асіміляцыі беларускага народа на працягу доўгага часу не прайшла дарэмна), што ў рэшце рэшт прывядзе да яе поўнага выжывання і знікнення, як вынік -- да знікнення носьбіта гэтай мовы, аднаго з найстаражытнейшых славянскіх этнасаў -- беларускага, чаго ніколі не даруюць нам не толькі нашы нашчадкі, але і ўся міжнародная супольнасць. Глыбокая занепакоенасць прагрэсіўнай часткі нашага грамадства за лёс роднай мовы, лёс Айчыны гучыць у шматлікіх калектыўных афіцыйных зваротах у адрас Вярхоўнага Савета, у безлічы лістоў асобных грамадзян у газеты, на радыё.

Да якіх вынікаў такое стаўленне да беларускай мовы як адзінай дзяржаўнай у Рэспубліцы Беларусь можа прывесці ў грамадстве, не могуць не ведаць і не разумець тыя, хто сёння штучна напружвае гэтае пытанне. Але, відаць, ім дзеля захавання сваёй улады, удушэння дэмакратычных прынцыпаў няцяжка паступіцца нават сваім сумленнем, ім непатрэбна наша Адраджэнне. Наадварот, яны толькі і чакаюць у складаных умовах эканамічнага жыцця паглыблення канфрантацыі ў грамадстве паміж прадстаўнікамі розных нацыянальнасцяў, паміж найбольш свядомай і несвядомай часткамі саміх беларусаў, раз'яднання людзей, дэстабілізацыі ўсяго грамадства, спекулюючы на моўным пытанні: з такім народам лягчэй справіцца, здзяйсняючы свае палітычныя амбіцыі.

У рэшце рэшт, прызнанне рускай мовы ў якасці дзяржаўнай у нашай краіне абразіла б людзей іншых нацыянальнасцяў у шматнацыянальнай Беларусі, згуртаваных у свае нацыянальныя саюзы, супольнасці -- палякаў, украінцаў, летувісаў і інш., якія ў такім выпадку па праву патрабавалі б прызнання і іх моў у якасці дзяржаўных.

У любой цывілізаванай краіне афіцыйнае парушэнне Закона аб мовах прыводзіць да вялікіх штрафаў, спагнанняў, а ў нас нават самі прадстаўнікі вышэйшых заканадаўчых і выканаўчых улад не толькі грэбуюць, але і беспакарана абражаюць, поўнасцю ігнаруючы Закон, дзяржаўную мову.

У такіх варунках вынясенне пытання аб дзяржаўным двухмоўі ў рэспубліцы, дзе нішто не пагражае і не перашкаджае развіццю іншых нацыянальных моў, традыцый і культур, на ўсенародны рэферэндум, як гэта часта прапануецца асобнымі людзьмі і структурамі, было б амаральным з боку дзяржаўных заканадаўчых органаў і здзекам з усяго беларускага народа.

Гарадская Рада Таварыства беларускай мовы імя Ф. Скарыны, непакоячыся за лёс матчынай мовы, кіруючыся імкненнем спрыяць захаванню адзінства і стабільнасці ў грамадстве, абураючыся штучным распальваннем пытання аб дзяржаўным двухмоўі, звяртаецца да вас, паважаныя народныя дэпутаты Рэспублікі Беларусь, з заклікам, праявіўшы ўсю высокую чалавечую годнасць і палітычную мудрасць, спыніць гвалт над роднай мовай беларускага народа і замацаваць за ёю ў новай Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь статус адзінай дзяржаўнай мовы, а ад выканаўчых органаў улады патрабаваць безумоўнага і неадкладнага выканання Закона аб мовах на дзяржаўным узроўні.

З ПРЭС-КАНФЕРЭНЦЫІ

БЗВ ПАКІДАЕ ВАЙСКОВУЮ СЛУЖБУ

З надыходам запозненага сёлета веснавога цяпла стрэлка барометра грамадска-палітычнага надвор'я Беларусі трывожна забегала і адназначна паказала на рэзкае абвастрэнне становішча. І на больш жорсткую, і больш выразную, чым была раней, пазіцыю творцаў гэтай палітычнай непагадзі.

Так, здаецца, канчаткова праяснілі і "афармілі" ўзаемаадносіны Міністэрства абароны РБ і Беларускае згуртаванне вайскоўцаў (БЗВ). Ва ўсякім разе, падсумоўваючы пачутае на прэс-канферэнцыі ад 14 мая гэтага года, якую правяло згуртаванне, можна зрабіць агульную выснову: кропкі і акцэнты расстаўлены, наперадзе супрацьстаянне.

М. СТАТКЕВІЧ, старшыня БЗВ. Ён вызначыў чатыры галоўныя напрамкі размовы з журналістамі: адносіны да дагавора аб калектыўнай бяспецы, карупцыя ў войску, праследаванні сяброў БЗВ з боку Міністэрства абароны РБ, вяртанне вайскоўцаў-беларусаў на Радзіму.

Прамоўца той думкі, што пасля далучэння да Народнага руху Беларусі парламенцкай фракцыі "Беларусь" гэтая партыя (рух) стала кіруючай у рэспубліцы. Таму адбылася змена адносін да распрацаванай у Міністэрстве абароны ваеннай дактрыны, папярэдне арыентаванай на нейтралітэт, а цяпер на далучэнне да сістэмы калектыўнай бяспекі.

А яна акажа адмоўнае ўздзеянне на Беларусь. У ваеннага саюза ёсць адзіны плюс -- ваенна-тэхнічнае супрацоўніцтва з Расіяй, якое можна і трэба рэалізоўваць толькі на грунце двухбаковых пагадненняў.

Паводле М. Статкевіча, тэза прыхільнікаў далучэння, што яно прынясе эканамічныя выгады рэспубліцы, не мае падставы, бо "капіталістычная Расія не будзе браць на ўтрыманне сацыялістычную Беларусь". Непераканаўчы і той аргумент, быццам членства ў калектыўнай бяспецы не азначае ўдзелу ў ваенных акцыях. Барыс Ельцын нядаўна падкрэсліў, што тыя, хто падпісаў дагавор, абавязаны ўдзельнічаць у складзе міратворчых сіл.

Старшыня БЗВ закрануў і праблему праследавання сяброў арганізацыі. Раней іх звальнялі з арміі за "нацыяналізм", як сказаў ён. А цяпер за ўдзел у палітычнай дзейнасці. Ігнаруецца той факт, што згуртаванне "не з'яўляецца палітычнай сілай і не ставіць на мэце заваёву ўлады". Да таго ж кадравыя вайскоўцы выйшлі са складу БЗВ, апрача самога старшыні. І калі прытрымлівацца літары і логікі закона аб забароне палітычнай дзейнасці ў войску, прынятага Вярхоўным Саветам, дык тады павінны перапыніць ваенную службу і ўсе дэпутаты-вайскоўцы, у іх ліку і старшыня Народнага руху Гайдукевіч, а таксама члены Саюза афіцэраў ды Славянскага сабора. Аднак на гэты конт і размовы няма.

Не так даўно быў звольнены ў запас і сам М. Статкевіч з фармулёўкай "за дыскрэдытацыю высокага звання афіцэра". Нават раней такі вердыкт ужываўся ў выключных выпадках, у дачыненні хіба што да хранічных алкаголікаў, гвалтаўнікоў ці іншых крымінальных элементаў. Служба ж М. Статкевіча характарызуецца як бездакорная.

У. САВЯНОК, намеснік старшыні БЗВ. Ён засяродзіўся на пытаннях карупцыі сярод людзей у пагонах. І паведаміў, што ў ёй абвінавачваліся вышэйшыя афіцэры. Менавіта ў будаўніцтве прыватных катэджаў і дач за кошт дзяржавы з прыцягненнем салдат у якасці дармавой рабочай сілы, перарэгістрацыі кааператываў і іншых камерцыйных устаноў на імёны жонак і сваякоў і г.д. Прысутным у якасці доказаў былі паказаны фотаздымкі. Названы і прозвішчы як дзеючых карумпіраваных, па яго словах, службоўцаў, так і звольненых у запас: Ісайчанка, Крамарэнка, Раманенка, Вялічка, Ферапонтаў. А таксама прыведзены прыклады пакрыцця фактаў карупцыі прадстаўнікамі ваеннай пракуратуры.

У. Савянок прыгадаў, што 26 мільёнаў рублёў, якія былі пералічаны Фонду сацыяльнай абароны вайскоўцаў для будаўніцтва жылля афіцэрам, не былі выкарыстаны па прызначэнню, а пайшлі на прыватныя справы. Але ўсе рэкорды пабіла "справа тысячагоддзя" -- дэмантаж базы ракет СС-20 "Коласава". Адтуль былі падрыхтаваны да адпраўкі ў Расію 20 эшалонаў з тэхнічным абсталяваннем. Пасля таго, як было адпраўлена 8, вываз быў прыпынены.

Г. СЯМДЗЯНАВА, старшыня Камітэта па вяртанню беларускіх вайскоўцаў. Яна падкрэсліла, што беларусам чыняцца перашкоды для вяртання як на месцы службы, так і на Беларусі. З боку дзяржавы не робяцца захады аб пошуку і высвятленні лёсу супрацоўніка КДБ У. Часцякова, які прапаў бясследна ў снежні 1991 года ў Сцепанакерце.

На гэтай сесіі апазіцыя Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь мае намер прапанаваць для абмеркавання пытанні аб скасаванні ваеннай пракуратуры, службы КЭЧ, гандлю ў войску.

З паведамленнем аб рабоце гарадской арганізацыі вайскоўцаў выступіў А. Станкевіч. Удзел у прэс-канферэнцыі браў і народны дэпутат Рэспублікі Беларусь Л. Дзейка.

С. АКОЎКА.

АДЗІН ВЕЧАР У СВАІМ МІКРАРАЁНЕ

"ДЗЕЦІ ПАДЗЯМЕЛЛЯ"

ЗВЫЧАЙНА чатырнаццацігадовы Віктар дамоў вяртаўся рана. І калі ён неяк затрымаўся, Іван Зелянкевіч, мой добры знаёмы, папрасіў дапамагчы пашукаць сына.

Адкуль пачаць? Мікрараён Усход у Мінску вялікі, за адзін раз усе закавулкі не абыдзеш. І таму мы дамаўляемся пачынаць з так званых "гарачых кропак".

Адна з іх -- рэстаран "Арбат". Вось і ў гэты вечар тут было многа моладзі. То адзін, то другі хлопец з той групкі, што мы ўбачылі, накіроўваўся ў расчыненыя дзверы, ішоў міма швейцара, які рабіў выгляд, што нічога не бачыць.

-- Ты паглядзі, што робіцца! -- стаў абурацца Іван Зелянкевіч. -- Чаму гэта швейцар дазваляе заходзіць у рэстаран падлеткам і выносіць адтуль гарэлку? Такое катэгарычна забараняецца, можна і штраф атрымаць, і работы пазбавіцца, калі міліцыя ўбачыць.

-- Ніхто не ўбачыць, -- раздалося побач (нашу гутарку пачуў адзін з падлеткаў). -- тут распрацавана дакладная сістэма: некага пасылаем у рэстаран, іншыя ж стаяць "на шухеры". І ў выпадку небяспекі папярэдзяць.

Узрушаны Зелянкевіч накіраваўся да швейцара і работнікаў "Арбата" рабіць заўвагі (не дай Бог, каб хутка і яго сына, малалетку, нехта не ўцягнуў у гэтыя п'яныя кампаніі), а я асцярожна, каб не пакрыўдзіўся, паспрабаваў намякнуць хлопцу, што рэстаран -- не самае лепшае месца, тым больш у такія маладыя гады.

-- А што вы мне прапануеце? -- спытаўся ён. -- Кіно?.. Каб пайсці туды ды [illegible] яшчэ і марожанае ці "фанту" [illegible]ць, патрэбна рублёў трыста. А на канцэрт, у тэатр, калі нейкая знакамітасць там выступае, і тысячы не хопіць. Прычым, тыя сумы падвойвайце, бо хацелася б пайсці на відовішчы, канцэрты [illegible] дзяўчынкай... Грошай я пакул[illegible] іх не маю, вучуся ў дзевятым [illegible]ласе, бацькі ж таксама мільёны не зарабляюць.

Раней п'яніца часцей за ўсё быў жабраком. І мне стала нядобра ад гэтай гутаркі з падлеткам: па яго словах, выпіўка (не заўжды гарэлка, часам віно, а ў іншыя дні, у залежнасці ад фінансаў толькі піва) самая найпершая і даступная ўцеха. Вельмі страшна. Бо мы добра ведаем, да чаго гэта прыводзіць. Грамадства губляе чалавека, ён становіцца небяспечным для людзей, можа нарабіць многа бед.

Пачынаюцца яны, як правіла, менавіта з першага кілішка. У той вечар я ізноў сустрэўся з тым хлопцам. Падлетак і яго сябры, прыхапіўшы бутэлькі са спіртным, адправіліся ў пад'езд суседняга з рэстаранам дома і доўга там весяліліся, схаваўшыся ад міліцэйскіх патрулёў: пілі, курылі, кідалі на лесвічную пляцоўку акуркі... І недзе больш гадзіны не магла прайсці з-за іх у сваю кватэру немаладая жанчына, чакала, пакуль пойдзе адсюль вясёлая кампанія.

-- Чаму не выклічаце міліцыю? -- пытаемся ў яе.

-- Што вы! -- замахала тая ў адказ рукамі. -- З імі лепей не звязвацца. Я мела неасцярожнасць аднойчы выклікаць міліцыю. Дык тая кампанія мне потым доўга помсціла: то званок разаб'е, то шыбу ў дзвярах калідора, то, прабачце, наладзяць туалет ля тых дзвярэй, то запаскудзяць паштовую скрынку...

У канцы гутаркі жанчына прамовіла традыцыйнае: "І куды толькі глядзяць бацькі!"

Мы маглі б ёй падказаць, бо ў гэты вечар наглядзеліся, чым займаліся таты і мамы тых падлеткаў і дзяцей, што позним вечарам бадзяліся па дварах.

Сярод жылых будынкаў мікрараёна ёсць столікі. У цёплае надвор'е да добрых прыцемкаў за імі ідуць гульні, і не толькі "высакародныя": шашкі, шахматы, даміно. Рэжуцца мужчыны ў карты на грошы, а ўжо лаюцца як!

У гэты час іх дзеці і наладжваюць выпіўкі. Збіраюцца ў сваіх прытонах. Мы бачылі іх. Па праспекту Скарыны такі прытон знаходзіўся на гарышчы пад самым дахам шматпавярховага дома. Тут былі ложкі, канапы, іншая мэбля. Менавіта тут "весела" праводзілі час хлопчыкі і дзяўчынкі. Пакуль не ўчынілі пажар.

Правялі мы жанчыну да яе кватэры і пайшлі далей шукаць Віктара Зелянкевіча. Заўважылі ля станцыі метро "Усход" у садзе чатырох хлопчыкаў. У кожнага з іх было ў сетках па дзве цаглінкі.

-- Вы што, укралі іх? -- пытаемся грозна ў хлапчукоў.

Тыя спачатку быццам языкі праглынулі. Потым адзін з іх стаў тлумачыць:

-- Не, не ўкралі. Нехта схаваў у лесе цэглу. А мой бацька сказаў, каб мы яе дамоў перацягалі...

-- А за гэта яго мама, -- перабіў першага другі хлопчык, -- нас частуе "фантай".

Вось так. Бацькі падбухторылі сына і з крадзеж[ы] яшчэ і яго сяброў падахвоцілі. Сёння яны ўзялі па дзе[ве] цаглінкі, а заўтра і не на такое зам[а]хнуцца. Ці не прыйдзецца за гэт[а] і бацькам, і іх сынам горка рас[к]айвацца? Ці не позна будзе потым нешта змяніць? Складаныя пытанні і вельмі цяжкія на іх адказы, бо толькі час пакажа вынікі такога "выхавання" дзяцей.

Забягаючы наперад, адзначу: Валерку, школьнага сябра Віктара Зелянкевіча, тата і мама не вучылі перакрадаць украдзеную цэглу, зрабілі ўсё, каб сын у свае чатырнаццаць гадоў і не курыў, і, тым больш, не піў. Яны сабраліся на садовы ўчастак. Валерку [illegible] пакінулі дома, дазволіўшы карь[illegible]ца дэшыфратарам. І сёння, застаўшыся адзін гаспадаром, ён запрасіў у госці школьных сяброў паглядзець фільмы. Але якія? Калі мы пастукалі ў дзверы, а пасля ўвайшлі ў кватэру, хлопчыкі і дзяў[чын]кі нават не выключылі тэлевізар, [illegible] экране якога ішоў парнаграфічны фільм.

Як часта сёння мы скардзімся, што нашы сыны і дочкі, ужо стаўшы дарослымі, не ўмеюць ці не хочуць працаваць. Ці ж не бацькі ў гэтым вінаваты? Некалі мы, чатырнаццацігадовыя хлопчыкі і дзяўчынкі, трымалі на сваіх кволых плячах цэлую гаспадарку: касілі, жалі (сярпамі), даглядалі кароў, свіней, курэй... Цяпер жа тыя ж Валеркіны бацькі робяць усё, каб на іх "чада" і ветрык не дзьмухнуў. Лічаць, час прыйдзе -- напрацуецца. Не, час прыйдзе -- гора спазнаюць, бо такія дзеці не будуць ведаць, як знайсці сябе ў жыцці. Ці, як казалі ў нас на вёсцы, не будуць ведаць, з якога боку каня запрагаць.

... Да таго, як зайсці на кватэру да Валеркі і забраць Віктара, мы з Іванам Сцяпанавічам працягвалі вымушанае знаёмства са сваім мікрараёнам, дзе пражылі многа гадоў і ніколі не задумваліся, што за жыццё ідзе тут, бо, пакуль у нашых сем'ях усё цякло і "чынна, і высакародна", -- нас не чапалі, мы нікога не чапалі, не крыўдзілі, не бачылі (а можа не хацелі бачыць?!) розныя здарэнні. Жылі, адным словам, па прынцыпу: "мая хата з краю". Ці ж толькі мы адны! Прасцей за ўсё закрыць на нешта вочы, прайсці міма.

Некалькі разоў паспрабавалі навесці парадак, але нічога з гэтага не атрымалася.

Ля жылога дома нейкія аўтааматары наладзілі рамонт легкавых машын пасярод... дзіцячай пляцоўкі. Мы зрабілі заўвагу ім, а ў адказ -- лаянка.

Спроба звярнуцца за дапамогай да міліцыянера, што дзяжурыў на перакрыжаванні праспекта Скарыны і вуліцы Калiноўскага, таксама нічога не дала. Ён нават не захацеў прайсці гэтыя дзвесце метраў, каб навесці парадак.

Ля салона "Шчасце" з даху бліжэйшага дома падлеткі кідалі камянямі, кавалкамі нейкіх будматэрыялаў у прахожых... У падвале дома побач малалеткі наладзілі курылкі -- шум, гам, хоць вушы ватай затыкай ад магнітафонаў (і гэта ў позні час!), а патрульныя міліцыянеры, якіх мы спрабавалі ўгаварыць навесці парадак, адказалі: "Гэта не па нашаму маршруту, звяртайцеся ў свой апорны пункт".

Давялося раз звярнуцца і туды. У бліжэйшым доме ля салона "Шчасце" на адным з паверхаў убачылі лужыну крыві, пакінутую жаночую сумачку, шалік, кніжку казак, пярсцёнак з недарагога металу. Не трэба быць сышчыкам, каб здагадацца, што адбылася, калі не трагедыя, то нейкае незвычайнае здарэнне.

Тэлефануем па нуль два. А ў адказ чуем больш чым спакойны голас ахоўніка парадку: "Мне заяў аб здарэнні ад пацярпеўшай не паступала. Ніхто да вас з супрацоўнікаў не прыйдзе. І наогул, не ваша справа".

Як жа тады разумець папярэджанні міліцыі быць пільнымі, бо ў раёне з'яўляюцца і грабежнікі, і маньякі? Просьбы да насельніцтва паведамляць аб усім падазроным?.. Тут ужо, як кажуць, каментарыі лішнія.

... Бацька і сын Зелянкевічы адправіліся дамоў. Я ж яшчэ нейкі час пахадзіў па дарожках ля дамоў. І меў яшчэ адну сустрэчу ў падвале дома. Сутыкнуўся не з кампаніяй падлеткаў, якіх чамусьці ў дрэннае надвор'е прыцягваюць гэтыя падзямеллі, а з... інтэлігентным чалавекам.

Звычайна бадзяга ў нас выклікае і спачуванне, і агіду: прапіты, абарваны, неахайны. А тут, як удалося мне добра яго разгледзець пры яркім святле электралямпачкі, быў чалавек і падстрыжаны, і паголены, і твар зусім натуральны -- не "алкаша".

-- Завіце мяне Мікалаем, -- пачаў свой невясёлы расказ гэты інтэлігентны бадзяга. -- Начую тут у падвале нядаўна і, відаць, апошнюю ноч, хаця не ведаю, куды ісці і што рабіць.

Каб не стамляць чытача ўсімі падрабязнасцямі нашай гутаркі, скажу, што Мікалай некалі жыў у Віцебску, меў добрую працу, кватэру. Але не склалася сямейнае жыццё. Добры па натуры чалавек пакідае жонцы і сыну ўсё і едзе ў Мінск (каб не сустракацца з любімым сынам і жонкай, якую і па сёння любіць). Уладкаваўся ў невялікую арганізацыю, што летась абанкруцілася. Так Мікалай, электрык высокага разраду, застаўся і без працы, і без кватэры.

І цяпер кожны дзень ходзіць у бюро па працаўладкаванню, каб знайсці работу. Пакуль -- безвынікова.

Хадзіць надакучыла. "Калі на гэтым тыдні нічога не прапануюць -- пакіну Мінск", -- сказаў панура бедачына.

Куды ж тады?.. Магчыма вернецца назад у Віцебск. Хаця надзеі наладзіць сямейнае жыццё амаль няма. Чуў, што яго жонка знайшла другога.

...Ноччу я доўга не мог заснуць. Толькі закрыю вочы, як адразу бачу, нібы ў кіно, жывыя сцэнкі з нядаўняй вымушанай экскурсіі па свайму мікрараёну. Па свежых слядах, лёгка ў галаве напісаўся матэрыял. Заставалася ўзяць аўтаручку і выкласці ўсё на паперы.

Засумняваўся ў адным: а ці ўдалы загаловак -- "Дзеці падзямелля"? Ну не ўсім жа, тым больш у маладым узросце, наканавана з лесвічных пляцовак, ад рэстаранаў і іншых "гарачых кропак" апусціцца ў падвалы, на самае дно бяссэнсавага жыцця. Хочацца верыць, што многія з маіх герояў стануць і рабочымі, і інжынерамі, і бізнесменамі... Гэта -- бясспрэчна. Але палохае іншае: з кожным годам ідзе расслаенне грамадства, з кожным годам расце колькасць тых, хто страціў веру ў нармальнае жыццё, хто нават не мае сіл, каб утрымацца, не скаціцца ў такое падзямелле. Дзе ж тады знайсці выхад, падтрымку? Пытанні, на якія сёння няма адказу. На жаль, і мы бяссільныя нешта зрабіць, працягнуць руку дапамогі свайму блізкаму, уратаваць яго ад сацыяльнай і маральнай бездані.

Яўген ТУРАЙКЕВІЧ.

БЕЛАРУСЫ БЕЛАСТОЧЧЫНЫ

ГІСТОРЫЯ ЯК ПАРАТУНАК

Задоўга да так званай "галоснасці" крыніцай не завалочаных ідэалогіяй ведаў была для мяне беластоцкая "Ніва". Напрыклад, збіраў да купы публікацыі Міколы Гайдука, якія з нумара ў нумар ішлі пад рубрыкай "Шляхам гадоў". Чытаў і дзівіўся, бо аўтар адкрываў нам не Амерыку, а абшары роднай зямелькі, нашую анямелую гісторыю. І адкуль жа ён, думалася, браў матэрыял? Эт, ведама: за мяжой жыве чалавек. Там усё вальней, усё відней, усё дазволеней...

Потым прыйшлося пазнаёміцца і з самім апантаным гісторыкам. Працаваў я на тэлебачанні -- і Мікола Гайдук, які прыехаў у Мінск па нейкіх справах, быў запрошаны ў літаратурна-драматычную рэдакцыю Беларускага тэлебачання. І ўсё ж я не мог уявіць тады, што мы зноў сутыкнемся (аўтар і рэдактар). У "Юнацтве" запланавалі выдаць гістарычныя эсэ М. Гайдука -- тыя ж самыя "Шляхам гадоў". Але ўдалая назва аказалася "ўкрадзенай", занятай: пад назовам "Шляхам гадоў" стаў выходзіць у выдавецтве "Мастацкая літаратура" цікавы штогоднік. Таму ў нас "нарадзілася" кніга М. Гайдука пад назвай "Паратунак" (прадмова і навуковае рэдагаванне В. Чамярыцкага).

Летась з "Мастацкай літаратуры" беластоцкі аўтар атрымаў кнігу "Трызна", а вось сёлета да яго юбілею -- новае выданне. Радасць для аўтара, спатоля -- для чытача, і -- адметная старонка ўзаемаадносін Рэспублікі Беларусь з так званым блізкім замежжам (а ў даным выпадку -- найбліжэйшым, найраднейшым, не так даўно і зусім не размежаваным).

Такія творчыя сувязі, такая падтрымка суродзічаў, суайчыннікаў -- абнадзейваюць. Гэта значыць -- дзе б ні былі беларусы, яны заадно, за новае Адраджэнне пакутнага, расцярушанага па планеце Зямля народа.

29 траўня Міколу Гайдуку -- пісьменніку, краязнаўцу, фалькларысту, нашаму суродзічу з Беластока -- 60 гадоў. Таму ад імя ўсіх супрацоўнікаў "Юнацтва", дзе яму быў падрыхтаваны своеасаблівы падарунак, рады вымавіць наступнае:

Праходзіце Шляхам Гадоў
белавежных
па межах нязнаных, па нівах
суцешных --
наўпобач Міндоўга, Ягайлы,
Давыда...
О колькі ўжо Праўды і Веры
здабыта!
Не шчасціла продкам
планіда-фартуна.
У Беларускасці -- наш
Па-ра-ту-нак!
І Вы як ваяр паглядзіце наўкола:
Што сеялі -- рунню шугае,
МІКОЛА, --
Наш сябар адданы, зямляк
працавіты.
Мы Ваш жа набытак, што потам
паліты,
Вяртаем з падзякай, віншуем
з нагоды!
Няхай Вам спрыяюць змужэлыя
годы!
На новы мацунак, на новы
гадунак --
Юнацкі ўручаем мы Вам
"Падарунак".

Сяргей ПАНІЗЬНІК,
рэдактар выдавецтва "Юнацтва".

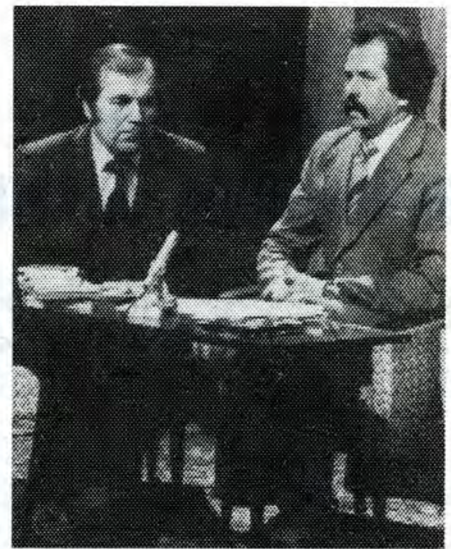

НА ЗДЫМКУ: М. ГАЙДУК (злева) у студыі Беларускага тэлебачання (1982 год).

ПІСЬМЫ З-ЗА МЯЖЫ

У ТАКУЮ "БЕЛАРУСЬ" МЫ НЕ ПАЕДЗЕМ...

У N 11 ад 18.03.93 "Г.Р." старшыня "Бацькаўшчыны" Я.Лецка лемантуе, што беларусы дыяспары, ці "далёкага замежжа", неахвотна хіляцца да Рэспублікі Беларусь. І не дзіва гэта.

Сэрца абліваецца крывёю, калі бачыш, чуеш ці чытаеш, як "уладальнікі" палітычнага і духовага жыцця Рэспублікі Беларусі аж насамі рыюць ды гэтак з усяе моцы намагаюцца ўваскрэсіць на беларускіх землях Яснепаньску Жэчыпосполіту Польску. Даволі ўключыць тэлевізар ці радыё, разгарнуць газету...

Няшчасная наша Беларусь, не паспела ты выкараскацца з-пад маскоўскага каблука, а цябе ўжо ўсімі сіламі ўпіхваюць пад варшаўскі абцас. Розніца невялікая: маскоўскі бот грубы і цяжкі -- падковаю косці раструшчвае, а варшаўскі пантофельчык далікатненькі, ды на такім вострым шпілі, што ў самае сэрца ўпіваецца. Уваскрашаецца смяротны вораг беларускага народа --каталіцызм ды унія. У тым часе, калі мільёны беларусаў жывуць упрогаладзь, у соцень тысяч няма даху над галавою, дзеці сотнямі мруць ад недаядання ды бальшавіцкай чарнобыльскай пошасці, замест дбаць пра харчы народу, набываць лякарствы ці будаваць кватэры або адбудоўваць помнікі беларускай нацыянальнай культуры, беларускія шляхцюкі адбудоўваюць на нашых землях польскія касцёлы, сцягваюць у іх польскіх ксяндзоў, арганістаў, мніхаў, а тыя абвешваюць святыні польскімі дзяржаўнымі сцягамі ды польскімі гербамі, надпісамі на польскай мове, партрэтамі Валэнсы, Пілсудскага, "поляка вшэхчасув" Вайтылы. Развучваюць з беларускімі дзецьмі польскія шавіністычныя песенькі, распаўсюджваюць родную літаратуру (а яе цяпер у Польшчы выходзіць мноства) пра "польскосць крэсув", г.зн. Беларусі і, вядома, вучаць беларусаў-каталікоў "ойчыстэй мовы польскей" ды пры гэтым усіх упэўніваюць, што неўзабаве ўся Беларусь "зостане вызволёна з кацапскей (чытай: беларускай) неволі і долончона до Польскей Мацежы". Хоць каталікоў на беларускіх землях усяго якіх 10 працэнтаў, але каталіцкія святы на Беларусі сталі дзяржаўнымі.

У той жа час на нашай Беласточчыне Польшча прыкончвае, высякае пад корань усё беларускае. Апошнім часам усю тэрыторыю, дзе жывуць беларусы, польскі ўрад збіраецца аб"явіць г.зв. "экалагічным заказнікам", дзе нельга будзе будаваць ніякай прамысловасці, а існуючую збіраюцца паступова ліквідаваць, нельга пракладваць асфальтавых дарог, ездзіць аўтамашынамі, прымяняць штучныя ўгнаенні і гербіцыды ў сельскай гаспадарцы і г.д. -- словам, мае паўстаць абарыгенскі скансен, дзе мы, беларусы, маем вярнуцца да ўзроўню жыцця і тэхнікі каменнай эпохі.

Дваццаць гадоў беларусы горада Беластока дабіваліся названня дзвюх вуліц у іхнім горадзе імёнамі Янкі Купалы і Якуба Коласа, ну і дабіліся: дзвюм палявым сцяжынам па-за горадам, пры якіх няма і, відаць, ніколі не будзе ніводнай хаціны, затое пры іх гніюць горы смецця ды розных адкідаў, "айцы" Беластока "прысвоілі" імёны нашых вядучых песняроў. Затое на Беларусі ў кожным большым горадзе [illegible]а прыгажэйшых належаць вуліц[illegible]цкевіча, Агінскага, Ажэшка і інш. У[illegible] чацвёрты год беларусы Бельска-Падляшскага дамагаюцца назваць адну вуліцу ў іхнім горадзе імем Францішка Скарыны. Дамагл[illegible]я таго, што свецкі актыў мясцовых каталіцкіх касцёлаў, падбухтораны ксяндзамі і польск[illegible] шавіністамі, сабраў некалькі соцен [illegible]длісаў жыхароў, каб такога імя не [illegible]сіла ніводная бельская вуліца. І не носіць, хоць беларускія гарагісторыкі са скуры вылузваюцца, каб даказаць, што быццам бы Скарына -- гэта найпраўдзівейшы католік, а неўзабаве пачнуць даказваць, што ён -- "шчэры поляк", бо ж паводле абавязваючай у Беларусі "праўды" ўсе католікі -- гэта палякі. Не дачакаўся дагэтуль "поляк" Скарына ні помніка, ні нават памятнай дошкі ў "надзвычай пшыязным бялорусіном", як цвярдзіць уся цяперашняя і ранейшая польская "інтэлектуальная эліта", Кракаве, сталіцы польскага шавінізму. Няма таксама і ў Беластоку, дзе выступалі і працавалі Я.Купала, Я.Колас, Р.Шырма і многія іншыя самыя выдатныя беларускія дзеячы культуры ніводнай памятнай дошкі пра гэта, ніводнага слова ў манаграфіях горада ці даведніках, хоць доўгія дзесяцігоддзі дабіваюцца гэтага мясцовыя беларусы і ў гарадскіх уладаў, і ў Варшаве. А вось Гётэ праспаўся адну адзіную ноч у Кракаве, быўшы там праездам, і ўжо мае і помнік, і дошку... Няма і, пэўна, ніколі не будзе ў Польшчы ці на Беласточчыне ні помнікаў, ні памятных дошак Пятру Мсціслаўцу і Івану Фёдараву, якія заснавалі на Падляшшы першую друкарню, творцу беларусазнаўства акадэміку Яўхіму Карскаму, які палову свайго жыцця аддаў Варшаўскаму універсітэту, аднаму з выдатных вучоных Міколу Янчуку, які паходзіў з Падляшша і вучыўся ў Бельску, першаму прэзідэнту Беларускай акадэміі навук Усеваладу Ігнатоўскаму, а ён жа нарадзіўся на Беласточчыне, і многіммногім іншым выдатным беларусам, якія адсюль паходзілі або тут дзейнічалі дзеля дабра і беларусаў, і палякаў. Затое беларускія халуі польскіх паноў загадзілі ўсю нашу святую Беларускую зямлю помнікамі звычайным польскім бандытам --акоўцам, энэсзэтоўцам, віноўцам і іншым, якія забівалі беларусаў, дапамагалі немцам вынішчаць беларускія асяродкі супраціўлення, рабавалі, палілі беларускія вёскі, знішчалі ўсё беларускае.

Вось якая "воля" запанавала ў "адроджанай" Рэспубліцы Беларусь!

Таму і ахаладзелі нашы, беларусаў у блізкім і далёкім замежжы, сэрцы да "адроджанай" Рэспублікі Беларусь. Такую ж "адроджаную" мы яе маем і тут, на Беласточчыне, -- спакон веку беларускай зямлі.

ПАДЛЯШУК.

Польшча.

А КАБ ТАК У РАСІІ?

Не, я не ёсць, не быў і ніколі не буду "многолетним подписчиком" газэты "Советская Белоруссия", таксама, як Беларусь не была, не ёсць і ніколі не будзе [illegible]бравахвотна савецкай. Гэта газэ[illegible] N 180 за 26-га кастрычніка 1992 г. трапіла да мяне за Ламанш прыпадкова. Мой сябра, які не так даўно вярнуўся з Беларусі, прывёз мне падарунак -- бутэльку гарэлкі "Белая Русь", укручаную ў гэту газэціну. Глянуў на назоў газэты, і маё сэрца за[illegible]пяталася, а мой падарунак амаль [illegible] выпаў з маіх дрыжучых рук. Няўжо другі "путч", якога сведкай я быў 20-га жніўня 1991 года? Шукаю вачыма падобнага ўказу, які ўрэзаўся ў маёй памяці з маладзечанскай газэты. Бачу, як сяння, вялікімі літарамі на першай старонцы: "Указ віцэ-прэзідэнта СССР". Крыху ніжэй, з левага боку, яшчэ большым друкам (каб убіцца ў ласку): "Зварот да савецкага народа"...

Але ж мы цяпер не савецкі народ, пачаў супакойваць у думках самога сябе. Мы ж вызваліліся ад гэтага ярма 21-га ліпеня 1991 года, калі аб"явілі Беларусь Вольнай і Незалежнай дзяржавай. Дык скуль жа ўзялася гэта "Советская Белоруссия"? Урэшце гляджу на адрас рэдакцыі і не магу паверыць, але, яшчэ раз прачытаўшы, думаю: вось дзе адвага, храбрасць ці то проста нахабства! У нашай сталіцы Менску выдаваць газэту "Советская Белоруссия". Што б на гэта сказалі або ці нават дазволілі б расейцы, каб беларусы, пражываючыя ў Маскве, пачалі выдаваць газэту "Беларуская Расея"? Я вельмі сумняваюся. Апроч таго, ці ёсць гэта легальным, ці не пярэчыць гэта нашай канстытуцыі незалежнай Рэспублікі Беларусь, калі яна ёсць сапраўды незалежнай? А мо гэта мае што-небудзь супольнага з тым, пра што не так даўно наш прэм"ер-міністр Вячаслаў Кебіч заявіў публічна: беларускі і расейскі народы, як сіямскія блізняты, -- неразлучныя!

Але ж самі расейцы адцураліся гэтага абрыдлага слова і перасталі перадаваць па радыё кожнай раніцы, як колісь: "Утро красит нежным светом стены древнего Кремля, просыпается с рассветом вся советская страна". Прачнулася і скалахнулася да самай падмуроўкі, і разам з ёй сцены турмаў. Прачнулася і пакрысе адчыняе заплюшчаныя, збалелыя павекі і наша Беларусь, але, на вялікі жаль, вельмі павольна. Згодна пісьма Грыгорыя Чапінскага з вёскі Літва (ля Палачан Маладзечанскага раёна), дык яму здаецца, нічога "не змянілася, ды ніякіх змен і не патрэбна ні яму, ні выхадцам", як ён, з Расіі. Вось што ён піша ў рэдакцыю "Советская Белоруссия": "Многие из нынешних политиков начали свою деятельность с переименования всего, что связано с нашим недавним прошлым. Но политики приходят и уходят, а трудовой народ остается -- к его мнению и надо прислушиваться. Думаю, большинство читателей за "СБ".

Было б пажаданым і нават карысным, каб Грыгорый Чапінскі перастаў "прыслухоўвацца", а зняў чырвоныя акуляры ды пачаў прыглядацца навокал сябе, дык ўбачыў бы, што прапаў і серп, і молат, і чырвоная звязда, зваліўшыся з свайго п"едэсталу, разбілася на маленькія крушынкі. Яе ўжо нікому не склеіць, не аднавіць. Замест іх уздымаецца і шугае пад неба бел-чырвона-белы сцяг з старадаўняй магутнай "Пагоняй", якой ужо нікому не разбіць, не стрымаць, не спыніць.

Беларускі народ таксама не патрабуе парады "выхадцаў" з Расіі адносна нашых рэлігійных спраў і яго жыцця. Савецкі камунізм знішчыў нашу мову, культуру, традыцыі, паразбураў і разграбіў нашы святыні. Але наш народ, хоць і павольна, пачынае адбудоўваць і мову, і культуру, і святыні, у якіх будзе маліцца, каб з бегам часу ўсе "выхадцы з Расеі" змаглі шчасліва вярнуцца ў свой родны край -- "где вольно дышит человек". Хто калі чуў ці бачыў, каб хто-небудзь быў "выхадцамі" ў Беларусь? Наадварот. Выхадцамі былі беларусы, якія пад прымусам, гадамі таптаді цярністы шлях у далёкую Сібір і Калыму, скуль мала хто вярнуўся жывым. На іх месца былі прысланы савецкія палітрукі-камуністы, якія сягоння, пераапрануўшыся ў авечую шкуру, называюць сябе "выхадцамі" з Расеі. Яны супраць усіх дэмакратычных перамен, яны супраць усяго, што называецца беларускім. Лічыць іх наіўнымі, несвядомымі або, як біблія кажа: "Яны не знаюць, што яны робяць", было б і памылкова, і небяспечна. Яны -- выхадцы -- верна служылі сваёй партыі і догме камунізму і надалей гэта робяць і будуць рабіць так доўга, як доўга будуць яны жыць. Як прымаўка кажа: "Гарбатага толькі выпрастае магіла". Пішучы ў рэдакцыю "Советская Белоруссия", яны пытаюцца: навошта ачарняць сямідзесяцігадовую "советскую историю"? Сягоння няма патрэбы яе ачарняць. Яна ачарніла сама сябе не толькі ва ўсім былым СССР, але і перад усім вольным і дэмакратычным светам -- камунізм захлінуўся ад сваёй уласнай крыві.

Грыгорыю Чапінскаму і ўсім падпісчыкам газэты "Советская Белоруссия" і ўсім так званым "выходцам" з Расеі, якія знайшлі сабе прытулак у вёсцы Літве, мястэчках ці гарадах Беларусі, хацелася б парадзіць: будзьце ўдзячнымі нашай зямлі і яе народу, якая вас "приютила и согрела и покушать вам дала" і не асуджвае вас за праступкі, злачынствы, зробленыя вашымі братамі-камуністамі нашаму беларускаму народу.

Між іншым, у жніўні 1991 года я быў на Беларусі. Быў і маліўся ў аднаўленай царкве ў вёсцы Палачаны, якая была знішчана камуністамі да самай падмуроўкі. Адведваў сяброў з маладых школьных гадоў. Быў і гасціў у вёсцы Літве. Але нідзе не прыйшлося ўбачыць на стале ці пад сталом газэты "Советская Белоруссия". Але там-сям бачыў яе на іржавым цвіку...

А.ГІЛЯРЧЫК.

Англія.

БЕЛАРУСЫ АРГЕНЦІНЫ

ГІСТОРЫКА-ПУБЛІЦЫСТЫЧНЫ ПАРТРЭТ НАШАГА СУАЙЧЫННІКА З БЕРАГОЎ РЫО-ДЭ-ЛА-ПЛАТЫ

У 1948 годзе на агульным сходзе эмігрантаў новай хвалі засноўваецца Згуртаванне беларусаў Аргенціны (ЗБА). "Нягледзячы на тое, што беларуская калонія ў Аргенціне досыць лічная (мо значна больш лічная, як іншых народаў), да гэтага часу ў Аргенціне не існавала беларуская нацыянальная арганізацыя, незалежная ад чужых уплываў. Толькі ... у 1948 годзе невялічкай ініцыятыўнай групай было закладзена ЗБА -- Згуртаванне беларусаў у Аргенціне", -- паведамлялася ў "Інфармацыйным бюлетэні" ЗБА ад 10 снежня 1949 года. У першую ўправу згуртавання ўваходзілі К. Мерляк, М. Лянкевіч і М. Кейзік. Старшынёй быў абраны К. Мерляк, які падчас вайны быў інтэндантам (афіцэрам забеспячэння) Навагрудскага эскадрона Беларускай Краёвай Абароны.

... У 1992 годзе я сустрэўся са спадаром Мерляком у Мінску. Ён у якасці старшыні прыходу Святога Кірылы Тураўскага (ЗША) браў удзел ва ўрачыстасцях, прысвечаных 1000-годдзю Хрышчэння Белай Русі. У размове са мной госць прыгадаў:

-- ЗБА не было масавай арганізацыяй. Цяпер дакладна не памятаю колькасці, спіс сяброў мы не падавалі. Але думаю, што дзве сотні асобаў яно мела. Што ж датычыць майго ўдзелу ў вайне, дык скажу, што Мерляк ніколі не падымаў руку на чалавека, ніколі не страляў у яго бок...

Пры канцы 50-х ЗБА ўваходзіць у склад Антыкамуністычнай Славянскай Лігі, якая была супрацьвагой Славянскаму Саюзу, Сусветнага аб'яднання беларускай эміграцыі, Федэрацыі Цэнтральна-Усходняй Еўропы ў Аргенціне, закрытай праз некалькі гадоў уладамі.

З пачатковых крокаў ЗБА вядзе работу супраць Пасольства СССР у Аргенціне і яго права прадстаўляць інтарэсы Беларусі, супраць Славянскага Саюза, які называе "сеткай бальшавіцкіх правакатараў".

Актывісты згуртавання акадэміямі і святкаваннем адзначалі ўгодкі БНР, распаўсюджвалі беларускую прэсу, якую атрымлівалі з Еўропы: "Бацькаўшчыну", "Божым шляхам", "Зніч" і інш. Яны дапамагалі суродзічам эмігрыраваць у Аргенціну, шукалі для іх работу: мелі паўгадзіны на радыё, дзе вялі перадачы на іспанскай мове.

У 1949--1954 гадах працавала прадстаўніцтва Урада БНР у Аргенціне і сектар Рады БНР з трох чалавек, які ўзначаліў той жа К. Мерляк.

Інтарэсы Беларусі, апрача афіцыйных дыпламатычных і іншых ведамстваў СССР, браліся прадстаўляць і іншыя арганізацыі, праўда, антысавецкага кірунку. Неўзабаве пасля адкрыцця бэнэраўскіх асяродкаў у Аргенціну прыехаў зяць прафесара Р. Астроўскага спадар М. Мінкевіч і ўручыў уладам свой мандат прадстаўніка ўраду Беларускай Цэнтральнай Рады. А трохі пачакаўшы, з падобнымі дакументамі з'явіўся і нехта Тэльмашэўскі.

... Пераезды беларускіх ваенна-палітычных імігрантаў у Аргенціну завяршаюцца ў пачатку 50-х гадоў. ЗБА фактычна праіснавала да 1957 года. Затым ягоная дзейнасць робіцца малапрыкметнай і цалкам затухае.

Карціна шматбаковага жыцця беларускай іміграцыі ў Аргенціне не будзе поўнай, калі не згадаць пра яе рэлігійны мікрасвет, які таксама не пазбег палітызацыі.

Згодна з падлікамі, зробленымі ЗБА і паданымі ім у брашуры, выдадзенай у Буэнас-Айрэсе ў 1953 годзе, са 100 тысяч беларусаў, што жылі на той час у краіне, 55 працэнтаў, альбо 55 000, прыпадала на праваслаўных, 35 працэнтаў, альбо 35 000, на католікаў, 5 працэнтаў, ці 5 000, на уніятаў і астатнія [illegible] іншыя канфесіі.

Католікі ў каталіцкай Аргенціне не мелі цяжкасцей, каб спавядаць сваю веру. Вернікі ўсходняга абраду далучаліся да сваіх адзінаверцаў з [illegible]зіны і іхняй царквы, праваслаўныя -- да Рускай праваслаўнай царквы. Першы праваслаўны храм Святой Тройцы да Кастрычніцкай рэвалюцыі знаходзіўся пад юрысдыкцыяй РПЦ, затым пад патранатам Амерыканскай метраполіі. У 1947 годзе ў сталіцы Аргенціны засноўваецца праваслаўная Благавешчанская абшчына РПЦ Маскоўскага Патрыярхата ў Аргенціне, якую наведваюць вернікі праваслаўныя з працоўных імігрантаў. А ваенна-палітычныя кіруюцца ў храм Святой Тройцы. Іхнія спробы адкрыць беларускі праваслаўны прыход у Аргенціне да поспеху не прывялі.

ШТРЫХІ... Мнагаводная, першая ў Аргенціне і другая па сіле ў Паўднёвай Амерыцы рака Парана, з месца, дзе ўбірае ў сябе воды рэчкі Уругвай, утварае адзін з самых вялікіх эстуарыяў у свеце Рыо-дэ-Ла-Плату. Шырыня гэтага цуду прыроды каля 300 кіламетраў.

У адным артыкуле эміграцкай газеты я прачытаў, што на нейкім з'ездзе беларускіх арганізацый прысутнічалі суайчыннікі і з вострава Сан-Фернанда. Я з ног збіўся, спрабуючы даведацца нават у карэнных жыхароў, дзе знаходзіцца гэты востраў беларускіх рабінзонаў. Усе паціскалі плячамі ў адказ. Выпадкова высветліў, што гэта адзін з астравоў Ла-Платы і ляжыць у зоне Вялікага Буэнас-Айрэса...

Ціха шапочучы, нясе рака сваё агромністае вадкае цела да Атлантычнага акіяна, нібыта загіпнатызаваная яго магутным на ўсю галактыку клічам. Усунеш руку ў ваду -- на далоні застаюцца чорна-тлустыя слёзы, нафтавая атрута, што падкідваюць ёй людзі. А Ла-Плата жыве, хоць і задыхаецца. Больш таго, тут водзіцца цудоўная рыба, названая па жаўцізне колеру "дарада" (пазалочаная). А таксама "рачны тыгр" -- за яе велізарную галаву і вострыя зубы.

Кажуць, што сам Форд, аўтамабільны кароль, злавіў аднойчы нябачаную па памерах рыбіну. І, прычапіўшы ёй медаль з чыстага золата, адпусціў назад. Ад тае пары выходзяць беларусы-рыбакі на бераг са спінінгам у руцэ, патаемнай надзеяй у сэрцы і лёгкімі дрыжыкамі чакання ў каленях. А раптам усміхнецца фартуна на ўвесь рот...

2. НЕ РВІЦЕ ПОВЯЗЬ АДЗІНАКРОЎНАСЦІ

З пачаткам 60-х у сувязі з тым, што прыхільнікі беларушчыны з асяроддзя працоўнай іміграцыі рэпатрыіравалі (некаторых дэпартавалі), а з ваенна-палітычнай перабраліся ў ЗША, беларуская нацыянальная змястоўнасць і прысутнасць у грамадска-культурным жыцці суайчыннікаў выяўлялася даволі слаба. І чым бліжэй да нашых дзён, тым часцей яна саступала дарогу інтэрнацыяналізаванай украінска-беларуска-расійскай. З украінскай дамінантай перш за ўсё ў кіраўніцтве.

Тэндэнцыя да цэнтралізацыі хутка перарастае ў стратэгічную лінію на падпарадкаванне таварыстваў Цэнтральнаму праўленню культурна-спартыўных клубаў савецкіх грамадзян Аргенціны.

У 1984 годзе ствараецца Федэрацыя савецкіх грамадзян Аргенціны. У яе спісе больш за 2 тысячы сяброў. Усё ж членства ў федэрацыі ўяўляецца недзе напалову фармальным. Бо кожны клуб, а іх больш дзесятка, мае ўласны статут, будынкі, спартыўныя пляцоўкі і залы, матэрыяльныя сродкі і адчувае сябе самастойнай адзінкай.

Прыналежнасць да беларускай супольнасці не вызначаецца толькі ўдзелам у грамадскіх [illegible]ах. Беларускасць захоўва[illegible]а ў шанаванні народных традыцый і звычаяў, святкаваннях знамянальных дат Бацькаўшчыны. І, галоўнае, у мове. Беларускія сяляне, [illegible]аго абмінула шчасце ву[illegible]а, прывезлі ў краіну срэбра сваю нявыспелую і скалечаную мову. І ад таго моманту, ад 30-х, нібы застыла яна ў летаргічным сне, пазбаўленая мажлівасці развівацца і ўзбагачацца, -- адыходзіць у невараць асіміляцыі з кожнай смерцю яе носьбіта. Старое пакаленне, асабліва ў правінцыях, размаўляе на беларуска-польска-руска-іспанскай "трасянцы". Нярэдка можна пачуць ад суразмоўніка-беларуса адну палову сказа на іспанскай мове, другую -- на "трасянцы". Назіраецца і такая з'ява, як беларусізацыя іспанскіх слоў. Напрыклад, да асновы іспанскага інфінітыва дадаецца канчатак беларускага. У выніку з'явіліся на свет і прыжыліся на бытавым узроўні дзеясловы тыпу "кубраваць" (ад іспанскага cubrir, адно са значэнняў "плаціць"), "пегарыць" (ад іспанскага pegar -- "біць") і г.д.

Распад Савецкага Саюза, суверэнізацыя былых яго рэспублік паставілі перад клубамі суайчыннікаў шмат пытанняў, звязаных як з праблемамі існавання адзінай федэрацыі, так і набыцця беларускага грамадзянства. Кангрэс суайчыннікаў, які адбыўся напрыканцы 1992 года, увогуле пацвердзіў накірунак на супольнае грамадскае жыццё федэрацыі. Але, як нядаўна стала вядома, сёлета беларусы Аргенціны мяркуюць склікаць свой сход.

Сучасная беларуская эміграцыя краіны срэбра, а гэта прыблізна 150 тысяч асобаў, -- выхадцы з Беларусі, іхнія дзеці і ўнукі пераважнай большасцю сацыяльнага складу ёсць сярэдні клас: уладальнікі невялікіх майстэрняў, рабочыя, фермеры, інтэлігенцыя з ліку новых генерацый.

Не чутно, каб нехта з іх стаў на адну нагу з таўстасумамі-багацеямі. Аднак прыгадваюць сяды-тады старажылы, што адзін мільянер быў-такі: выйграў чалавек мільён у латарэю... Многім лашчыць земляробскую душу фанабэрыстая іспанская прыстаўка "дон" да свайго імя. Дон Мігель (Міхась), дон Хуан (Іван)... Але справядліва і тое, што няма сярод іх і хранічных беднякоў ці беспрацоўных.

Вядомыя на ўсю краіну гаўча сваёй працавітасцю і памяркоўнасцю беларускія імігранты ўнеслі велізарны ўклад у дасягненне дабрабыту аргенцінскага народа, у поспехі яго гаспадаркі. І ў той здабытак, што Рэспубліка Аргенціна мае самы высокі ў свеце прырост насельніцтва. З 1860 по 1959 гады яго колькасць павялічылася ў 12 разоў (ЗША -- 4, Бразілія -- 6, Чылі -- у 4 разы). Ды на якім бы дыялекце, мадэрнізаванай "трасянцы", іспанскай ці іншай мове ні размаўлялі беларусы Аргенціны, як бы хутка ні перамешвалася з іншымі беларуская кроў, іхнія суполкі (пры ўсёй складанасці ўнутранага стану) -- дзейсныя асяродкі, дзе ідзе не паказное, а сапраўднае грамадска-культурнае жыццё. Дзе збіраецца кантынгент ці не больш шматлікі, чым ва ўсіх беларускіх арганізацыях свету, разам узятых, але якому патрэбна помач і пільная ўвага нацыянальнага зместу.

І што найважней, там ёсць пераемнасць пакаленняў. Удзел моладзі гарантуе клубам будучыню. А маладыя цягнуцца да лучнасці з радзімай бацькоў па самай шырокай шкале інтарэсаў. І калі на гэтым шляху ўзвесці мур недасведчанасці, абыякавасці ці свядомага ігнаравання -- парвецца повязь адзінакроўнасці.

Палітычныя сістэмы і рэжымы маюць непадкупную ўласцівасць зыходзіць у гісторыю. А вобразы Бацькаўшчыны: аксамітныя прасцягі, старыя могілкі продкаў з заімшэлымі камянямі, млын на вадаспадзе -- вечныя і цераз акіян сягаюць па ланцугу генетычнай памяці, аднаўляючы сувязь пакаленняў. "Адзін успамін пра Беларусь, радзіму маіх бацькоў, прымушае маё сэрца часцей біцца, а кроў у жылах -- цячы хутчэй", -- піша ў пісьме на радзіму Зянона Саўчук, народжаная ў сям'і працоўных імігрантаў, старшыня беларускай абшчыны ў аргенцінскім горадзе Абера.

Танцавальны гурток выконвае беларускі танец.

Кастусь ШАЛЯСТОВІЧ.

Заканчэнне. Пачатак у №№ 15-20.

НЕ ЗМАРНАВАЎ НІ АДНАГО ДНЯ

ВАЛАДАР ДЗІЦЯЧЫХ СЭРЦАЎ

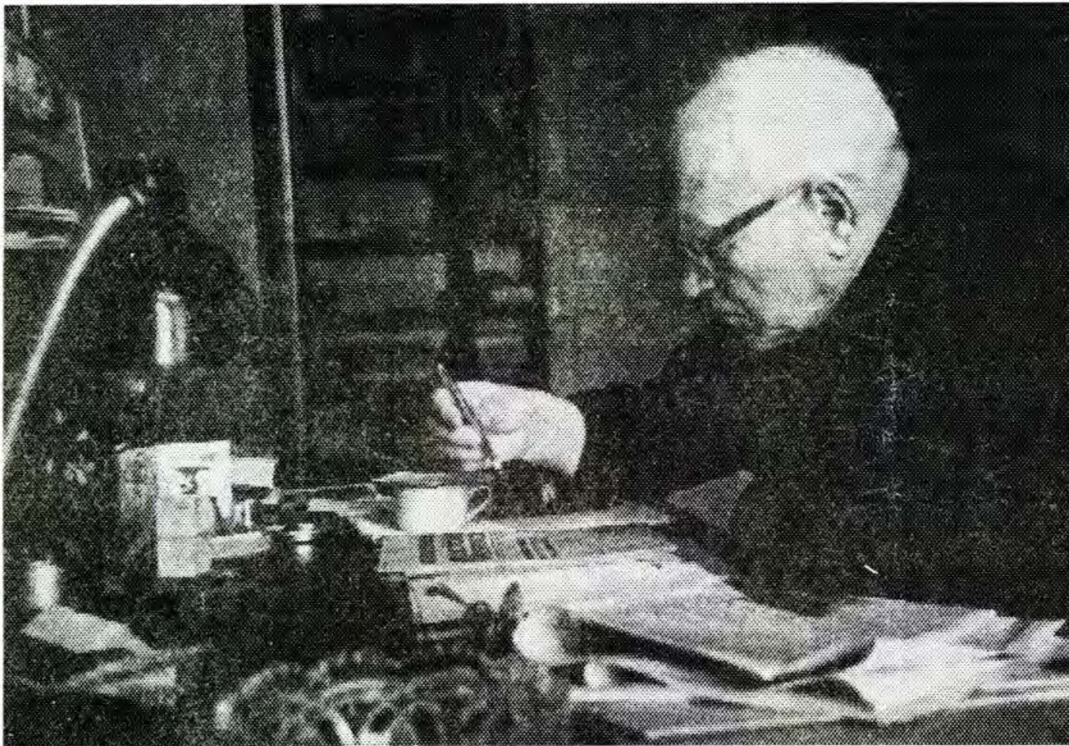

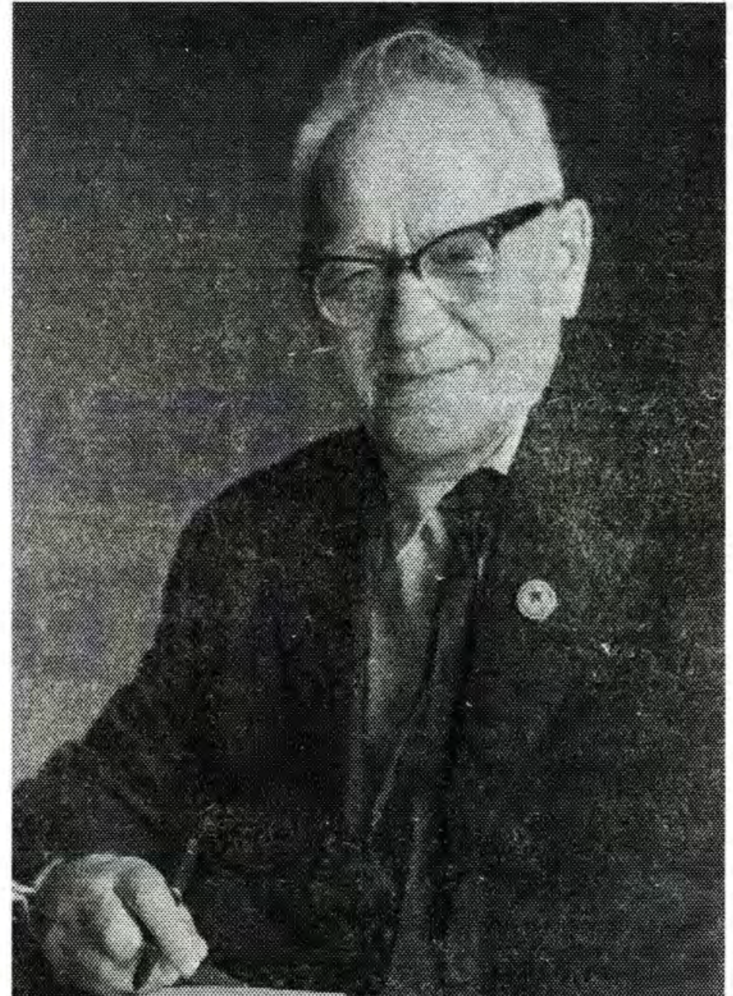

Ад даўняй сустрэчы з Янкам Маўрам, якая адбылася ў 1963 годзе, калі святкаваўся яго апошні прыжыццёвы юбілей, застаўся светлы і цёплы ўспамін. У кватэры пісьменніка, што знаходзілася ў доме па вуліцы Карла Маркса, было тлумна і мнагалюдна. Дзверы ў кабінет былі расчынены, і там з камерамі і асвятляльнай апаратурай гаспадарылі тэлевізіёншчыкі, раскладваючы на сталах і паліцах шматлікія кніжкі юбіляра, выдадзеныя на многіх мовах свету, фатаграфіі і асабістыя рэчы, што маглі б даць найбольш поўнае ўяўленне пра славутага дзіцячага апавядальніка. На канапе ў суседнім пакоі з мікрафонам напагатове сядзела карэспандэнт радыё. Я прымасцілася побач, разумеючы, што для чалавека ў такім паважным узросце ўсе гэтыя турботы і перагрузкі вельмі небяспечныя. Але самым цудоўным было тое, што юбіляр не губляў прысутнасці духу і не пераставаў усміхацца. Нарэшце, вызваліўшыся ад настойлівых рэпарцёраў, Янка Маўр жартаўліва сказаў:

-- Можа хоць вы паспачуваеце мне.

І я паспачувала: не стала доўга распытваць, а адказала на яго пытанні пра газету, пра нашых чытачоў, якім ён перадаў тады свае прывітанне.

А сёлета мы адзначылі 110-годдзе з дня нараджэння Янкі Маўра. Вядома, без яго. Але засталося яшчэ многа людзей, якія жылі побач з пісьменнікам, вывучалі яго творчасць, радаваліся яго добразычлівасці і мудрасці, захавалі ўдзячнасць за напісанае і пакінутае нашчадкам. Кнігі Янкі Маўра ўвайшлі ў залаты фонд беларускай літаратуры, сталі здабыткам сусветнай літаратуры. Яна класічная, але не сумная, кананічная, а сучасная і патрэбная кожнаму новаму маладому пакаленню.

У беларускую літаратуру пісьменнік прыйшоў з багатым запасам жыццёвых назіранняў і ведаў. Нарадзіўся Янка Маўр (Іван Міхайлавіч Фёдараў) у горадзе Лібаве ў Латвіі, куды яго бацька, беларускі рабочы, прыехаў у пошуках працы. Вывучыўшыся з вялікімі цяжкасцямі на настаўніка, працаваў у Літве, потым у вёсцы Бытча каля Барысава. Разам з Якубам Коласам удзельнічаў у нелегальным з'ездзе беларускіх настаўнікаў у 1906 годзе, за што быў звольнены з працы і прыцягнуты да суда. Толькі праз пяць гадоў удалося атрымаць пасаду настаўніка гісторыі і геаграфіі ў мінскай прыватнай школе.

Першая аповесць Янкі Маўра "Чалавек ідзе", аўтабіяграфічная, была апублікавана ў 1925 годзе, затым адна за адной з'яўляюцца аповесці "У краіне райскай птушкі", "Сын вады", раман "Амок", "Палескія рабінзоны", "Аповесць будучых дзён", "ТВТ", "Шлях з цемры", апавяданне "Слёзы Тубі"...

Пісьменнік стаў першаадкрывальнікам у асваенні новага для беларускай літаратуры прыгодніцкага жанру, твораў сацыяльных і ў той жа час глыбока рамантычных. Ён вядзе сваіх чытачоў у займальнае падарожжа па свеце, але заўсёды застаецца нацыянальным беларускім пісьменнікам. Гэтыя якасці цудоўных твораў зрабілі іх аўтара ўладаром дзіцячых сэрцаў, яго чыталі дзеці ва ўсе часы, чытаюць і цяпер на беларускай мове, якая заўсёды, на вялікі наш жаль, займала ў роднай Беларусі другое месца пасля рускай.

А што Янку Маўра чытаюць, я пераканалася сёлета на вечарыне ў Доме літаратара, куды прыйшлі вучні мінскіх школ, каб паслухаць успаміны пра любімага пісьменніка, сустрэцца з яго блізкімі. Была там наладжана і літаратурная віктарына па творах Янкі Маўра. І калі дзеці паспяхова адказвалі на пытанні, цяплела на сэрцы.

На сустрэчу ў Дом літаратара былі запрошаны выкладчыца БДУ і даследчыца творчасці Янкі Маўра Маргарыта Яфімава, пісьменнік Аляксей Слесарэнка, выканаўца ролі Мірона ў фільме "Палескія рабінзоны", пастаўленым ў 30-х гадах, а таксама ўнукі Янкі Маўра -- Марыя і Сяргей Міцкевічы, якія з'яўляюцца і ўнукамі Якуба Коласа, бо дружба паміж двума пісьменнікамі захавалася на ўсё жыццё, і дачка Янкі Маўра Наталля выйшла замуж за сына Якуба Коласа Міхася.

— Ён вельмі любіў нас, сваіх унукаў, -- успамінала Марыя Міхайлаўна, — ніколі не павучаў і не навязваў сваёй думкі. Быў чалавекам нетрадыцыйным, аптымістычна настроеным, здаваўся нам самым вясёлым і жыццярадасным. Ён вучыў нас разважаць, думаць самастойна. Выхоўваў толькі асабістым прыкладам.

Гэты цікавы і незвычайны пісьменнік пакінуў нам неацэнную спадчыну — свае творы і цёплыя ўспаміны тых, хто яго ведаў.

"Высокі, мажны ў сваёй паставе, з аблiччам мудрага дзеда-ўсяведа, ён ідзе, абапіраючыся на цяжкі сукаваты кій. Так, гэта ўжо стары чалавек, але хто ведаў яго, той заўсёды шанаваў у ім глыбокае адчуванне маладосці, радасці жыцця, -- пісаў пра Янку Маўра Васіль Вітка. -- Цікаўны і дапытлівы, нястомны шукальнік, ён не змарнаваў ні аднаго дня, каб не спазнаць нешта новае ў жыцці, не ўзбагаціць сваіх душэўных запасаў. Бо дзеля таго, каб сказаць нешта патрэбнае і карыснае людзям, трэба шмат ведаць".

Аб значнасці постаці пісьменніка, неўміручасці яго творчасці сведчыць і той факт, што па рашэнню ЮНЕСКА ў 1983 годзе 100-годдзе з дня нараджэння Янкі Маўра было шырока адзначана ва ўсім свеце.

Дзіяна ЧАРКАСАВА.

Здымкі Янкі МАЎРА з архіва У. КРУКА.

Вечарына, прысвечаная 110-годдзю Янкі Маўра, прайшла ў Літаратурным музеі Якуба Коласа. Выдатны дзіцячы пісьменнік быў у прыязных стасунках з народным песняром Беларусі.

У трылогіі "На ростанях" Якуб Колас вывеў свайго калегу пад імем настаўніка Тадорыка. Пасля Вялікай Айчыннай вайны пісьменнікі яшчэ больш парадніліся -- сталі сватамі.

Пра Янку Маўра, вялікага і непаўторнага майстра слова, на вечарыне гаварылі літаратуразнаўцы Васіль Жураўлёў і Маргарыта Яфімава. Успамінамі пра сустрэчы з гэтым самабытным, мудрым чалавекам падзяліліся пісьменнік Мікола Татур, сын Якуба Коласа Даніла Міцкевіч, загадчык аддзела музея Іван Курбека. З асаблівай увагаю слухалі прысутныя выступленні сына Янкі Маўра, акадэміка Фёдара Фёдарава, і ўнучкі пісьменніка Марыі Міцкевіч.

Студэнты Белдзяржуніверсітэта прачыталі ўрыўкі з твораў Янкі Маўра. Сваё майстэрства ў канцы вечарыны прадэманстравалі ўдзельнікі фальклорнага ансамбля "Мінскі гармонік" пад кіраўніцтвам Івана Раманчука.

Кастусь СЦЕПАНЮК.

НА ЗДЫМКУ: Даніла МІЦКЕВІЧ, Марыя МІЦКЕВІЧ (унучка Я. Маўра), акадэмік Фёдар ФЁДАРАЎ (сын Я. Маўра), Іван КУРБЕКА.

Фота А. ЖОЎЦІКАВА.

БЕЛАЯ МУЗЫКА БЕЛАРУСКАЙ ПАЭЗІІ

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.).

з нацыянальна-адраджэнскімі рухамі ў іншых славянскіх асяродках, заяўляюць пра сябе такія паэты-беларусы, як Паўлюк Багрым, Уладзіслаў Сыракомля, Вінцэнт Каратынскі, Францішак Багушэвіч, Янка Лучына. Праўда, пасля паўстання 1863 года афіцыйна забараняецца пісаць па-беларуску, а паэту Багрыму, дарэчы, у пакаранне аддадзенаму ў салдаты на дваццаць пяць гадоў, зусім заціраецца творчы след. Напярэдадні рускай рэвалюцыі 1905 года, а таксама пасля яе, калі пачынае па швах трашчаць Расійская імперыя, на літаратурнай арэне з'яўляецца плеяда сапраўды вялікіх беларускіх паэтаў -- Янка Купала, Максім Багдановіч, Алесь Гарун, Уладзімір Жылка і іншыя. З часам, калі Беларусь стала рэспублікай у новай саюзнай дзяржаве, колькасць прыкметных творцаў так нарастае, што ў нашым аглядзе іх не пералічыць. Тады літаратурны працэс Беларусі зведаў таксама жанравую трансфармацыю, уласна, падрыхтаваную яшчэ на пачатку XX стагоддзя: побач з традыцыйнымі лірычнай і ліра-эпічнай лініямі пашыраецца эпас, драма.

Гэтаксама, як некалі разам з польскай уключалася ў плыні еўрапейскага гуманізму, а потым барока, ад сярэдзіны XIX стагоддзя беларуская паэзія разам з рускай і астатнімі славянскімі арыентуецца на вытокі нацыянальнага, на фальклор. Несумненна, адукацыя, якую атрымлівалі беларускія інтэлігенты ў рускіх школах, умацоўвала грунт дзеля таго, каб вартасці блізкай рускай культуры ўспрымаліся шырэй. І ў гэтым выданні выбранай беларускай лірыкі ёсць прыклады, якія можна лічыць плёнымі судакрананнямі. Так, дарэчы, няцяжка звязаць узрушальны матыў бяздомнасці беларускай душы ў "Хмарках" (1894) Багушэвіча з шырока вядомым вершам Лермантава; сваю "Завіруху" Гарун стварае ў ключы сімвалісцкай паэзіі пачатку XX стагоддзя, павернуты, як і многія рускія сімвалісты, да творчай спадчыны рамантызму Аляксандра Пушкіна -- тут перадусім да пушкінскага верша "Нячысцік". Савецкія гісторыкі літаратуры ахвотна падкрэслівалі ўплыў, зроблены Маякоўскім на беларускіх паэтаў. Магчыма, нешта ёсць і такое. Аднак у гэтым выбары, які прапаноўваецца, можна адчуць хіба што нейкую роднасць з футурызмам толькі верша Багдановіча "Я хацеў бы спаткацца з вамі..." Рускага паэта Ясеніна можа нагадаць Уладзімір Дубоўка вершам "Пальцы жоўтых кляновых лістоў", аднак прычына падабенства тут, відаць, у такой самай натхнёнасці фальклорам, а не ў кантактным уплыве. І, нарэшце, мы б сказалі, што сувязь з польскай, кантакты з літаратурамі былога сацыялістычнага лагера, веданне чэшскай, славацкай і іншых -- нашай, мабыць, таксама, як славянскай і своеасаблівай па статусе ў лагеры сацыялізму -- стымулявала тое, што новая беларуская паэзія, нягледзячы на змаганні афіцыёзу супраць уплываў "гнілой буржуазнай" эстэтыкі, раней за рускую пачала шырэй ужываць верлібр, сучасную паэтыку, новыя прынцыпы кампазіцыйнай пабудовы лірычнага верша. Калі ісці ад звыклых нашых уяўленняў пра савецкую паэзію, дык у гэтай анталогіі проста неспадзявана вялікая колькасць твораў выразна мадэрнай лірыкі.

* * *

Зразумела, паэтыка застаецца важным элементам у творчых пошуках і адпаведна ў канкрэтных творах. Між тым, акалічнасць, што існуюць высокамастацкія творы, якія ўзніклі ў розных сістэмах, нагадвае: пытанне пра "мадэрную-немадэрную" паэтыку залішне абсалютызаваць нельга. Зацятая прыхільнасць да адной сістэмы, якой бы мадэрнай яна ні была, вельмі хутка і лёгка ператвараецца ў радыкалісцкі дагматызм, па сутнасці сваёй родансны дагматызму кансерватыўнаму. Таму, адзначыўшы моманты, якія адлюстроўваюць узаемадзеянне беларускай паэзіі з перадавымі плынямі еўрапейскай літаратуры ад XVI да XX стагоддзя, паспрабуем яшчэ высветліць, што ж, акрамя той ці іншай сістэмы, робіць беларускую паэзію, якая нарэшце дайшла да нас, такой цікавай, такой эстэтычна і гуманістычна каштоўнай.

Вершы, якія ўвайшлі ў гэтую анталогію, перакладаліся з меншымі, чым звычайна, высілкамі. Як вядома, пераўвасабляць лягчэй тады, калі перакладчыку блізкі па духу, інтарэсах альбо па манеры выказвання канкрэтны паэт. Але ж тут сабраны каля пяцідзесяці аўтараў з пяцістагоддзевай гісторыі паэтычнага слова. Так што, відаць, прычына ў нечым іншым. Бадай, лёгка перакладаюць яшчэ тады, калі не заглыбляюцца ў арыгіналы. Каб праверыць сябе, я звяртаўся да гісторыка-літаратурных крыніц, якіх, праўда, у нас вельмі мала, і прыйшоў да пераканання, што нічога з таго, што даследчыкі лічаць важным, быццам бы не прапускаў. Дзеякія вершы спрабаваў [illegible]тлумачыць яшчэ і яшчэ ра[illegible]днак і гэта не змяніла вынікаў папярэдняй працы...

Разам з тым сумненні і вопыт іх пераадолення дапамаглі мне больш выразна зафіксаваць адну істотную асаблівас[illegible]беларускай паэзіі. У гіс[illegible]ыкалітаратурных працах падкрэсліваецца, што важная адметнасць беларускага фальклору, на які, вядома, абапіраецца прыгожае пісьменства, -- прыкметная перавага лірычнай песні і амаль поўная адсутнасць эпічных жанраў. Вось як гісторыкі літаратуры вытлумачваюць тое, што на лірыку выключна арыентавалася беларускае мастацтва слова скрозь, ажно да савецкага перыяду. Што ж, няма падстаў сумнявацца ў значэнні фальклорнай традыцыі. Яна заўжды з'яўляецца вынікам менталітэту, глыбінных схільнасцяў народа-творцы. Але дамінантнасць лірычных кароткіх жанраў абумоўлівалася, магчыма, і грамадска-гістарычнымі акалічнасцямі, у якіх ішло фарміраванне беларускай літаратуры. Прынамсі тым, што ад часоў яднання з Польшчаю ў XVI стагоддзі і скрозь да 1919 года яна стваралася на мове, дзяржаўным уладам непажаданай, нават проста афіцыйна забароненай у адпаведныя перыяды. Паколькі гэта не магло не ўплываць на выдавецкія справы, зразумела, што прыхільнасць да жанраў, большых за лірычную песню, магла азначаць хіба што адмаўленне ад магчымасці, каб аўтарскі літаратурны твор наогул даходзіў да нейкага кола чытацкай публікі.

Між тым, паводле законаў раўнавагі ў прыродзе, доўгатэрміновая адсутнасць эпічных і драматычных жанраў вымагала кампенсацыі, і сталася так, што лепшыя ўзоры беларускага лірычнага верша змяшчаюць яшчэ і ў значнай меры таксама эпічны і драматычныя элементы. Вось чаму, а ў гэтым нашы чытачы лёгка пераканаюцца, амаль кожны з прапанаваных тут вершаў -- не толькі зафіксаванае перажыванне, але і данесеная імпрэсіўна падзея. Дзякуючы менавіта такому лірычна сублімаванаму зместу -- драматычнаму спалучэнню імпрэсіўнай падзеі з пачуццямі -- беларускім паэтам нібыта і непатрэбнай стала асаблівая педантычнасць у рытмічнай і гукавой арганізацыі сродкаў выказвання. Бадай, таму не толькі ў XVI ці ў XVII, але і ў строгім XIX стагоддзі, не толькі ў агульных межах сімвалісцкіх эксперыментаў з эўфоніяй, але і ў савецкі час, калі як узор вылучаецца пушкінскі класічны верш, іхнія творы заўжды звіняць вальнейшымі асанантнымі рыфмамі, белым (нерыфмаваным сілабатанічным), а таксама вольным вершам. Гэта, зразумела, не азначае, што ў іх менш рытму, менш музычнай дынамікі. Наадварот. Толькі адмаўленне чыста механічнага раней прывяло беларускіх паэтаў да семантычна-эмацыянальна інтэнсіўнейшай, а гэта значыць, што сучаснаму чалавеку бліжэйшай дынамікі, паскоранасці і варыятыўнай зменлівасці паэтычных сродкаў -- да той рытмічнай арганізацыі, якую ў XX стагоддзі пачне актыўна скарыстоўваць экспрэсіянізм. А якраз такая, зусім не выпадковая, разняволенасць беларускай лірыкі ў выяўленчых сродках пры моцным драматычным і эмацыйным насычэнні забяспечвае параўнальна большую манеўравую прастору для перакладчыцкіх трансфармацый, з дапамогаю якіх паўней можа быць перададзена аўтэнтычнае характва арыгіналаў. Вось, напэўна, чаму гэтыя вершы перакладаліся адносна лёгка.

Але ёсць у беларускай паэзіі яшчэ асаблівасць, якая робіць яе выключнай. Гэта надзвычай вялікая філасофска-эмацыйная кагерэнтнасць, трывалае спалучэнне думкі з пачуццём. Спрабуючы коратка ахарактарызаваць важнейшыя тэмы і матывы яе, мы ў першую чаргу павінны згадаць вось што: прага вызначыць сваё котлішча (прытулак душы і целу); слабасць чалавека перад законамі прыроды; людскі боль ад няпраўды (што ідзе ад прыроды, а можа і ад Бога, калі прадвызначаецца лёс, тое, што вынікае з рэлігійных супрацьстаянняў і з жорсткасці другіх людзей); мары і памкненні, каб тое нязведанае шчасце наблізіць, растваръючыся ў зменах, трансфармацыях і цыклах прыроднага жыцця, прычым гэта не пазбаўлена глыбіннай свядомасці, што ў чалавека адно надзейнае выйсце -- самаахвярнасць.

Такім чынам, растварэнне чалавека ў прыродзе можна разглядаць як сталы элемент канцэпцыі паэзіі. У нашай анталогіі гэта асабліва акрэслена і ўразліва перадаецца зместам верша Леапольда Родзевіча "Белая музыка". Паэзія -- "самалётны дыван асаблівы", вытканы "з сонечных косаў", "кудзелі нябеснае" і "водгулля славы дзяржаўнай, старой", з народным узорам беларускага Слуцка; яна аб'ядноўвае "ў хаўрус векавы" старажытнага славянскага Дажбога і беларускі "край грэчкі і руты"; яе гукі ўзнікаюць тады, калі рой матылькоў, узняўшыся ў блакіт, нібы краскі лятучыя, "чапаюць за струны пявучыя"; яна гуканне вясны і "водгук Прыходу".

Магчыма, якраз увасабленне зліцця чалавека з прыродаю і такое разуменне паэзіі — як белай музыкі — обумовіла тое, што ў беларускіх паэтаў адным з самых частых і, я б сказаў, самых моцных матываў становіцца вясна. Вясна як нараджэнне жыцця, як абнаўленне прыроды, абнаўленне поглядаў, абнаўленне колішняй славы, абнаўленне людзей, як адкрыццё прасторы ўсім жыццёвым магчымасцям... Вось чаму ў беларускай паэзіі чалавек абуджаецца, выходзіць з стану прыгнечанасці, калі "вясна" ўскалыхне "брэдзь цвятоў і песні салаўінай", калі адгукнецца, "грымне вясёлы выбух птушак, пладоў і расы". Бо чалавек гэты "ўеецца пад неба зорнае" і "вечнасць п'е глыткамі невялікімі" менавіта як "**паўдрэва** голае".

Уладзімір Караткевіч у эсэістычнай кнізе "Зямля пад белымі крыламі" прыводзіць тлумачэнне, паводле якога Беларусь атрымала сваю назву тады, калі агульная ўсходнеславянская дзяржава Русь Кіеўская папала пад уладу мангола-татараў з XIII стагоддзя, а яна змагла-такі адбіць наступы заваёўнікаў, засталася вольнай, гэта значыць "белай", "чыстай ад татараў". Такім чынам, Беларусь — Русь "белая", "вольная". І паэзія яе, на што мы звярталі ўвагу, як знітаванасць старажытнай дажбогаўскай культуры з "краем грэчкі і руты", — "белая музыка". Прычым, уласцівы ёй, на што мы таксама звярнулі ўвагу, не толькі белы, але і вольны верш.

Праўда, адзін з найвялікшых нацыянальных паэтаў, Янка Купала, на пачатку XX стагоддзя паказваў беларуса як зняволеную, забітую істоту, якой з усім народам трэба яшчэ дамагчыся, каб "людзьмі звацца". І на восьмым дзесяцігоддзі ўжо Васіль Зуёнак заўважае, як "у белым адчаі Зямля анямела". Таму ў "белай музыцы" беларускіх паэтаў набываюць значэнне яшчэ такія матывы, як зоры, зорнічкі, вятры, агні, вогнішча душы, маці і слёзы... Эстэтычная моц беларускай паэзіі залягае таксама ў парадаксальным спалучэнні волі як спрадвечнага кону і радаводнага ідэалу з рэчаіснасцю, якая чалавеку нязменна толькі абмяжоўвае гэтую волю — незалежна, справа тычыцца выбару агульнай экзістэнцыяльнай прасторы (апазіцыя "[illegible]ля — неба"), выбару зямн[illegible] дзяржаўнага (вызначэнне за тое ці іншае царства як умовы трываласці), выбару зямнога духоўнага (прыхільнасць да той ці іншай веры, адп[illegible]една, да той ці іншай ідэ[illegible]ii, зноў-такі як адзінай умо[illegible] трываласці), альбо справа тычыцца пошукаў чалавекам індывідуальнага шляху, заўжды вызначанага вышэйшымі прыроднымі ці грамадскімі сіламі ды законамі.

Кожны беларускі паэт нібыта заўжды нясе ўрывак трагічнага аповяду, які так узрушальна перадае Алесь Разанаў, калі азначае, што дарога, якая вядзе чалавека, паварочваецца папярок і становіцца расколінай, а расколіна тая пашыраецца, не дае перабрацца "на адрынуты бок жыцця". Можа прыйсці думка, што гэта азнака лёсу беларусаў. А дакладней, гэта агульны лёс чалавека, адзіна што ў выпадку беларусаў, паводле збегу гістарычных абставін, ён такі згушчаны, што і абрысы, і сутнасць заўважаюцца больш акрэслена.

Белая музыка беларускіх паэтаў -- спантанная, выключна эмацыянальная і адначасова мудрая вестка пра чалавека ў чалавецтве, пра чалавечнае ў чалавеку, чалавека ў прыродзе і прыроду чалавека. Таму яна універсальная і таму, я ўпэўнены, знойдзе шмат прыхільнікаў сярод нашых аматараў паэзіі. Сярод нашых асабліва, бо гэтулькі ж падабенства ў лёсах, агульнага ў гісторыі двух славянскіх народаў, што збліжае духоўныя памкненні, з якіх нараджаюцца аналагічныя працэсы ў культурным і літаратурным рухах. І ўсё гэта дае падставы меркаваць, што анталогія беларускай паэзіі будзе ўспрынята не толькі як інфармацыя пра замежную літаратуру. Яна дапоўніць нашу мазаіку, з дапамогай якой мы адрэкамендоўваемся і вытлумачваемся.

Міадраг СІБІНАВІЧ.

ОПЕРА, ЯКУЮ ЧАКАЛІ

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.).

літаратар, знаўца гісторыі і прыхільніца ідэі нацыянальна-культурнага адраджэння. На аснове п"есы Леаніда Пракопчыка "Князь Наваградскі" яна стварыла лібрэта. Паяднаў дэбютантаў вопыт спрактыкаванага рэжысёра-пастаноўшчыка Сямёна Штэйна. Ну а потым далучыліся іншыя стваральнікі спектакля: музычны кіраўнік і дырыжор Мікалай Калядка, мастак-пастаноўшчык Дзмітрый Мохаў, пастаноўшчык танцаў Уладзімір Колесаў. І, вядома, выканаўцы.

Зразумела, пераказваць змест оперы — марны занятак. Опера, паводле класіка, — гэта драма, напісаная музыкай. А музыку лепей слухаць, чым пра яе чытаць. Тым больш, што багатая, глыбокая, шматпланавая, не заўсёды лёгкая для ўспрыняцця музычная драматургія А.Бандарэнкі развіваецца ў рэчышчы цікавай фабулы.

Тры дзеі оперы як тры старонкі жыцця галоўнага героя Войшалка, сына вялікага князя Міндоўга (абодва — праўдзівыя гістарычныя постаці). Спачатку Войшалк — ганарлівы й жорсткі княжыч, неўтаймоўны ў сваіх нялюдскіх прыхамацях і памкненнях. Прасветленасць, чалавечнасць, чысціня з"яўляюцца ў ягоным аблічы праз каханне да юнай пяшчотнай Руты. Але палітычныя інтрыгі бацькі ды мачахі абарочваюцца для Войшалка страшнай трагедыяй: бязвінную Руту спальваюць на рытуальным паганскім вогнішчы...

Страта кахання, здрада бацькі — князя Міндоўга, расчараванне ў паганскай веры апаноўваюць свядомасць Войшалка, і ў адчаі ён спрабуе адабраць у сябе жыццё. Выратаваны праваслаўным манахам Елісеем, ён прымае хрысціянскую веру і ўжо як манах Васіль спасцігае Божы свет і добрымі справамі служыць роднаму краю і свайму народу. Аднак няма ладу ў Наваградку пасля смерці князя Міндоўга. І людзі просяць Войшалка-Васіля вярнуцца на княства...

Мінае час, і манах-ваяр князь Наваградскі і задумваецца пра нязддзейсненае, і пакутуе ад таго, што не мае спадкаемца. "Зычлівец"-сусед знаходзіць для яго нявесту, якая вельмі нагадвае Руту, чый пяшчотны голас, светлы вобраз суправаджае Войшалка-Васіля на працягу ўсяго жыцця. Але... Адмова ад шлюбу каштуе князю-манаху жыцця.

Трагічны, неадназначны вобраз Войшалка, якому гісторыкі адводзяць галоўную ролю ў стварэнні Вялікага Княства Літоўскага, дзякуючы мастацкаму пераасэнсаванню амаль легендарных падзей далёкага XIII стагоддзя, збліжаецца з нашым часам. Адпавядае духоўным, маральным, філасофскім пошукам сучаснікаў, якія задумваюцца пра лёс чалавечы, пра ходу жыцця і свядома звяртаюцца да адрынутых некалі спрадвечных хрысціянскіх каштоўнасцей.

Праца над новай операй, аналагаў якой, бадай, не знойдзеш у рэпертуарным мінулым нашага опернага тэатра, пашырыла не толькі прафесійны далягляд, а і светапогляд артыстаў хору, занятых у спектаклі салістаў. Магутныя харавыя сцэны падрыхтаваны пад кіраўніцтвам хормайстраў Аляксея Кагадзеева, Ніны Ламановіч, Галіны Луцэвіч. Галоўныя партыі выконваюць Уладзімір Экнадзіёсаў, Аляксандр Тузлукоў, Мікалай Майсеенка, Віктар Скарабагатаў, Наталля Кастэнка, Наталля Руднева, Яраслаў Пятроў, Генадзь Чэпікаў і многія іншыя знаныя майстры ды моладзь тэатра.

Опера — вялікая калектыўная праца, і плён яе асабліва адметны, бо сярод шматлюднай "каманды" мінчукоў быў гродзенскі кампазітар, які, не маючы магчымасці штодня "прападаць" у тэатры, кантактаваць з аркестрам, як яго сталічныя калегі, дасягнуў усё ж высокага мастацкага выніку. У тэатр прыйшоў таленавіты самабытны аўтар — гэта адзначаюць нават самыя строгія крытыкі.

Святлана БЕРАСЦЕНЬ.

ЦІКАВА ВЕДАЦЬ

ЁН НАПІСАЎ "БАРЫНЮ"

У газеце "Минский листок" (сакавік 1896 года) быў апублікаваны невялікі артыкул, прысвечаны нашаму земляку, вядомаму кампазітару і музычнаму дзеячу Восіпу Казлоўскаму.

"У пачатку стагоддзя, -- гаварылася ў артыкуле, -- у С.-Пецярбургу карыстаўся шырокай вядомасцю невысокага росту стары з бялявымі з сівізной валасамі, якога часта сустракалі на вуліцах горада. Гэта быў вядомы музыкант В.Казлоўскі".

Паходзіў ён з гродзенскіх беларускіх дваран, вучыўся ў Варшаўскай кансерваторыі, а потым служыў арганістам.

У 1870 годзе па запрашэнню пераехаў у С.-Пецярбург, дзе кіраваў музычнай часткай прыдворнага аркестра, напісаў шэраг музычных п'ес для тэатральных прадстаўленняў, некалькі паланезаў, у прыватнасці, славуты "Гром перамогі, раздавайся, весяліся, храбры рос", напісаны на словы Г.Дзяржавіна.

У перыяд царствавання Кацярыны II Казлоўскі, займаючы высокую пасаду кіраўніка прыдворнага аркестра, а затым капельмайстра імператарскага тэатра, вызначаўся вялікімі дзівацтвамі. Ён хадзіў у сялянскім кажуху, любіў бываць у шынках, дзе слухаў ігру вандроўных музыкаў, народныя песні. Яго часта сустракалі на кірмашах з гуслямі ў руках, у натоўпе прыезджых сялян.

Казлоўскі напісаў мноства песень, якія сталі сапраўды народнымі. Найбольш вядомая з іх папулярная "Барыня" на словы Нелядзінскага-Мялецкага.

Першы раз "Сударыня-барыня" была выканана ў 1817 годзе тэатральным аркестрам на адным з пецярбургскіх маскарадаў. Мелодыя гэтай песні захапіла ўсіх прысутных і затым атрымала шырокае распаўсюджанне па ўсёй краіне, спявалася ў розных слаях грамадства і жывая сёння.

Памёр В. Казлоўскі ў глыбокай старасці і ў адпаведнасці з завяшчаннем пахаваны на сваёй радзіме, на Гродзеншчыне, у мястэчку Азёры.

А. ПЯТРОВІЧ.

АДКУЛЬ ШТО ПАЙШЛО

НЯХВЁДАЎСКАЯ ВУЛІЦА Ў МАГІЛЁВЕ

Вуліца -- адзін з важнейшых элементаў гарадской структуры, своеасаблівая артэрыя, якая забяспечвае ягонае функцыяніраванне. Само разуменне вуліцы асэнсоўвалася мяшчанамі (жыхарамі месца-горада) як адзін с асноўных момантаў гарадской забудовы. У абмежаванай прасторы сярэднявечных градоў вуліца служыла і мяжой, што дзяліла асобныя сядзібы, і адначасна яна з"яўлялася грамадскай уласнасцю. Яны досыць інтэнсіўна выкарыстоўвалася. Яшчэ ў старажытнарускі час заканадаўства рэгулявала выкананне пэўных правіл утрымання гарадскіх маставых. Напрыклад, уладальнік сядзібы, насупраць якой знаходзіцца кавалак дарогі, павінен быў рамантаваць яе, а калі неабходна, рабіць новую.

Варта адзначыць, што месца знаходжання асноўных вуліц у Магілёве не мянялася стагоддзямі. Гэта было звязана як з устойлівасцю асноўных шляховых накірункаў, што, дарэчы, добра адбіліся на гарадской тапаніміцы (вул. Шклоўская, Віленская, Быхаўская), так і з недатыкальнасцю сядзібных межаў.

Праўда, у Магілёве вядомы выпадкі, калі ў першай палове XYII стагоддзя рабіліся гарадскія ўмацаванні, часам адбіраліся пэўныя пляцоўкі, што належалі магілёўцам. Але рабілася гэта згодна з спецыяльнай каралеўскай граматай, ды і то ў выключных выпадках. На прыкладзе Магілёва можна адзначыць яшчэ адзін цікавы момант у гарадской тапаграфіі: некаторыя вуліцы па розных прычынах не дажылі да нашага часу.

Вось так здарылася і з былой Няфёдаўскай ці Няхфёдаўскай вуліцай, якая злучала Спасаўскі манастыр (знаходзіўся на месцы будтрэста N 12) і Каралеўскую браму, што стаяла перад драмтэатрам. Сваю назву яна атрымала магчыма ад асабовага імя ці прозвішча Няфёд.

І сапрауды, калі звярнуцца да дакументаў па гісторыі Магілёва, то сустракаюцца падобныя прозвішчы. Напэўна самым знакамітым і паважаным магілёўцам быў Няфёд Іосіфавіч. Ён быў першым магілёўскім войтам. Гэта была вельмі значная пасада, якая прызначалася вялікім князем. У Магілёве чалавек на гэтую пасаду спачатку выбіраўся мяшчанамі, затым ужо зацвярджаўся вялікім князем. Таму, зразумела, факт абрання першым магілёўскім войтам менавіта гэтага чалавека сведчыць аб ягоным высокім рэйтынгу ў горадзе.

На карысць гэтага сведчыць і справаздача каралеўскага шляхціца Карыцкага аб выкананні даручэння па ўвядзенню ў Магілёве магдэбургскага права. У прыватнасці, там гаворыцца пра пляц вайтоўскі, каторы ляжыць у парнасе

(гарадскіх ...цаваннях) на вуліцы Няхвёдаўск... недалёка ад царквы св. Мікалая ... царквы святых Казьмы і Дзям"яна. Пляц гэты мяжуе з гародам пана Марціна Стравінскага і землямі, якія належалі мяшчанам магілёўскім Ваську Мілковічу Дробышу, Багдану Наўгародцу і Пятру Дойліду.

У сувязі з вышэйзгаданым нам падаецца цалкам магчымым, што вуліца абавязана сваёй назвай гэтаму чалавеку. Існавала гэтая гарадская артэрыя ў XYI -- першай палове XX стагоддзяў. Аб яе гісторыі распавядаюць шэраг разнастайных дакументаў і гарадскія планы XYIII -- пачатку XX стагоддзяў. У асноўным яны маюць урывачны і фрагментарны характар.

Крыху ўзняць заслону невядомасці над Няфёдаўскай вуліцай нам дапамаглі археалагічныя раскопкі. Падчас аварыйных археалагічных доследаў, што праводзіліся ўвосень 1989 года ў дварах дамоў NN 6, 8, 10 па вуліцы Ленінскай, нам пашанцавала знайсці кавалак данай вуліцы.

Пад двухметровым цяжарам зямлі знаходзілася драўляная маставая. Яна складалася з цэлых бярвенняў, даўжыня якіх ад 25 да 50 сантыметраў. Некаторыя бярвенні былі даволі моцна вытаптаны. Усяго было ўскрыта 72 бервяны, даўжыня якіх вагаецца ад 117 да 460 сантыметраў. Маставая была аднаградная і досыць добра захавалася ў насычаным арганікай слоі і магла быць музеефіцыравана.

На маставой пры яе зачыстцы і абкопванні было знойдзена вельмі шмат разнастайных рэчаў, што сведчыць аб даволі інтэнсіўным жыцці, якое віравала на гэтых бярвеннях. Сярод знаходак конскія і абутковыя падковы (XY--XYII стагоддзі), скураны абутак і кераміка гэтага часу. Асабліва варта адз... ыць унікальныя для Магілёва і ... русі наогул знаходкі: цудоўны двухслойны скураны пояс з прыгожым раслінна-геаметрычным малюнкам, паміж якім мацаваліся металічныя накладкі (зараз ён экспануецца ў Мірскім замку), прадметы ўзбраення: тыльная частка шлема, якая закрывала патыліцу, наканцоўе дзіды і некаторыя іншыя. Са знаходак, якія былі пад маставой, варта адзначыць берасцяны кошык-вярэньку XYI стагоддзя.

Гэтая і іншыя знаходкі сведчаць аб тым, што на вуліцы жылі таксама гарадскія майстры, якія ўваходзілі ў шматлікія староствы, цэхі. Апошнія з"яўляліся адначасна і гарадскімі вайсковымі адзінкамі, якія мелі сваю збраёўню і павінны былі падчас аблогі абараняць пэўны кавалак валу. Магчыма той, дзе падыходзіла вуліца (у раёне драмтэатра). Між іншым і сама маставая, відаць, была зроблена майстрамі цэху дойлідаў, які вядомы ў Магілёве з 1590 года. Зноў мы паспрабавалі запоўніць яшчэ малавядомую старонку гісторыі Магілёва на прыкладзе адной вуліцы. Назва апошняй, на жаль, знікла з твару горада, і аб тым, што яна існавала калісьці, па сутнасці ніхто не ведае. На нашу думку, падчас вяртання спрадвечных назоваў гарадскім вуліцам гэтая назва мае поўнае права ўваскрэснуць.

Зміцер ЯЦКЕВІЧ.

НА ЗДЫМКУ: раскопкі на былой Няхвёдаўскай вуліцы.

БЕЛАРУСКАЯ КУХНЯ

ПІРОГ З БУЛЬБЫ

Бульбу спячы, абабраць і размяць. Масла расцерці да пены, змяшаць з бульбай, дабавіць жаўткі, соль, цукар, соду, лімонную цэдру, сухары і смятану. Пасля гэтага ўліць узбітыя да пены бялкі. Атрыманую масу пакласці на добра змазаную, пасыпаную сухарамі бляху і паставіць у духоўку прыкладна на гадзіну.

На 4 порцыі 400 грамаў бульбы, 3 сталовыя лыжкі масла, 4 яйкі, 6 сталовых лыжак цукру, 4 сталовыя лыжкі паніровачных сухароў, 1/2 шклянкі смятаны, сода, лімонная цэдра, соль.

САЛАТА З БУЛЬБЫ З ЗЯЛЕНІВАМ

Бульбу абабраць, адварыць і абсушыць. У гарачую бульбу пакласці дробна парэзанае зяленіва, расцёрты з соллю часнок, уліць алей і ўсё патаўчы. Дабавіць нарэзаныя кубікамі агуркі і перамяшаць. Атрыманай масе надаць форму батона, пакласці ў салатнік, паліць маянэзам і пасыпаць зверху дробна песечанай цыбуляй.

На 7 порцый 700 грамаў бульбы, 100 грамаў зялёнай цыбулі, 2 зубкі часнаку, 2 салёныя агуркі, 4 сталовыя лыжкі алею, 1 сталовая лыжка маянэзу, зяленіва, соль.

СУП БУЛЬБЯНЫ ВОСТРЫ

Абабраную і адвараную бульбу астудзіць, нацерці на буйной тарцы. Падсмажыць на алеі цыбулю. Асобна падсмажыць свіное сала, нарэзанае кавалачкамі, бульбу і змяшаць з цыбуляй, дабавіўшы молаты перац і муку. Усё гэта пакласці ў каструлю з кіпячым гароднінным адварам ці вадой. Суп пасаліць і заправіць падсмажаным таматам-пастай.

На 4 порцыі 1 літр гародніннага адвару ці вады, 400 грамаў бульбы, 50 грамаў свінога сала, 1 цыбуліна, 1 сталовая лыжка мукі, 1 сталовая лыжка алею, 2 сталовыя лыжкі тамату-пасты, чырвоны перац, соль.

ВАРЭНІКІ З БУЛЬБАЙ

З прасеянай мукі і яйка, змешанага з вадой, замясіць крутое цеста і пакінуць яго на 30--40 хвілін. Падрыхтаваць фарш: абабраную бульбу адварыць, працерці гарачай, пасаліць і змяшаць з падсмажанай цыбуляй. Гатовае цеста раскачаць у пласт таўшчынёй 2 міліметры, краі на шырыню 5--6 сантыметраў змазаць яйкам, разведзеным у вадзе. Пакласці радамі шарыкі з фаршу на адлегласці 3--4 сантыметры адзін ад аднаго. Край змазанай паласы цеста прыўзняць, накрыць ім фарш і выразаць варэнікі спецыяльнай формачкай. Падрыхтаваныя варэнікі апусціць у кіпячую падсоленую ваду і варыць да ўсплыцця іх на паверхню. Падаць з маслам ці смятанай.

На 4 порцыі 1 шклянка мукі, 1 яйка, 2 сталовыя лыжкі масла ці шклянка смятаны, 1/2 шклянкі цёплай вады, соль.

Рэдактар Вацлаў МАЦКЕВІЧ

ЗАСНАВАЛЬНІК:

Беларускае таварыства па сувязях з суайчыннікамі за рубяжом (таварыства "Радзіма".

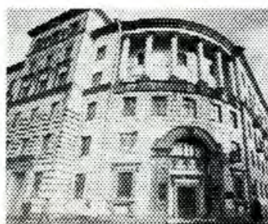

НАШ АДРАС:

220600, МІНСК, ПРАСПЕКТ Ф. СКАРЫНЫ, 44.

ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Пазіцыя рэдакцыі і аўтараў, матэрыялы якіх друкуюцца на старонках "Голасу Радзімы", не заўсёды супадаюць.

Газета набрана і звярстана ў камп'ютэрным цэнтры рэдакцыі газеты "Вечерний Минск". Аддрукавана ў друкарні "Беларускі Дом друку". Тыраж 5 000 экз. Індэкс 63854. Зак. 751. Падпісана да друку 24.05.1993.